

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2023

KRISTÝNA GABŠTŮROVÁ

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra soukromoprávních disciplín

Manželství – vznik a zánik

Bakalářská práce

Marriage – origin and extinction

Bachelor thesis

VEDOUCÍ PRÁCE

doc. JUDr. Mgr. Josef Salač Ph.D.

AUTOR PRÁCE

Kristýna GABŠTŮROVÁ

PRAHA

2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Tuřanech 15. listopadu 2022

Kristýna GABŠTŮROVÁ

Poděkování

Velice ráda bych na tomto místě poděkovala doc. JUDr. Mgr. Josefu Salačovi Ph. D za odborné a přínosné vedení mé bakalářské práce, poskytnutí cenných rad, ochotu a vstřícný přístup při zpracování této práce.

Dále bych chtěla vyjádřit poděkování mé rodině za ohromnou trpělivost, podporu a zázemí, které mi po celou dobu studia a při zpracování práce s láskou a klidem poskytovali.

15. listopadu 2022

Kristýna GABŠTŮROVÁ

ANOTACE

Tato bakalářská práce se zabývá komplexním pohledem na institut manželství, tedy nejen konkrétním pojmem, ale počínaje od historie, doby před samotným vznikem manželství, právy a povinnostmi manželů, zánikem manželství a dále i dobou po zániku, či rozvodu manželství. Jelikož v rámci rodinného práva docházelo k novelám a změnám, bylo mým cílem zjistit, zdali je nová platná právní úprava pro institut manželství přínosná, či zda se jednalo o krok zpět. Součástí této práce jsou pak přílohy, kde jsou vyobrazeny aktuálně platné formuláře, či dotazníky související s manželstvím. Před samotný závěr práce je zařazen pro zajímavost i přepis rozhovoru manželů, kteří vstoupili do svazku manželského, ve kterém setrvali 27 let, poté se rozvedli a opětovně spolu manželství uzavřeli.

KLÍČOVÁ SLOVA

Pojem a účel manželství, předdodavkové řízení, prohlášení snoubenců, sňatek, sňatečný obřad, formy sňatku, vznik manželství, společné jmění manželů, zánik manželství, výživné rozvedeného manžela

SUMMARY

This bachelor's thesis deals with a comprehensive view of the institution of marriage, i.e., not only a specific concept, but starting from the history, the time before the very creation of marriage, the rights and obligations of spouses, the termination of marriage and the period after the termination or divorce of marriage.

Because there were amendments and changes within family law, my goal was to find out whether the new legal regulation in force is beneficial for the institution of marriage, or whether it is a step backwards. Part of this work are valid appendices, where currently forms or questionnaires related to marriage are depicted. Before the very end of the work, an interview of the spouses who entered into a marriage union, in which they remained for 27 years, then divorced and remarried, is included for interest.

KEYWORDS

The concept and purpose of marriage, pre-marriage proceedings, declaration of the betrothed, marriage, marriage ceremony, forms of marriage, formation of

marriage, joint property of spouses, termination of marriage, maintenance of a divorced spouse

1	Úvod	9
2	Historie manželství.....	10
3	Pojem a účel manželství.....	13
3.1	Vývoj právní úpravy rodinného práva	13
3.2	Pojem a účel manželství.....	14
4	Vznik manželství.....	15
4.1	Osobní předpoklady a právní překážky pro uzavření manželství.....	16
4.1.1.	Zákonné překážky pro uzavření manželství	16
4.1.2.	Monogamie	19
4.2	Formy sňatků.....	21
4.2.1	Občanský sňatek	21
4.2.2	Církevní sňatek	22
4.3	Zasnoubení	24
4.4	Předoddavkové řízení, žádost o provedení sňatečného obřadu	25
4.5	Sňatečný obřad	27
4.5.1	Prohlášení snoubenců	28
4.6	Jiné způsoby uzavření manželství	29
4.6.1	Uzavření manželství v případě ohrožení života snoubence	29
4.6.2	Uzavření manželství zmocněncem	31
4.6.3	Uzavření manželství v zahraničí	32
4.7	Uzavření manželství s občanem cizího státu	33
4.7.1	Fingované manželství.....	34
4.8	Právní následky uzavření manželství.....	35
4.8.1	Příjmení manželů.....	36
4.8.2	Práva a povinnosti manželů	37
4.8.3	Bydlení manželů	38
4.9	Neplatné a zdánlivé manželství.....	39
4.9.1	Neplatné manželství.....	40
4.9.2	Zdánlivé manželství.....	41
5	Zánik manželství.....	42
5.1	Zánik manželství smrtí.....	42
5.2	Zánik manželství prohlášením manžela za mrtvého	43
5.3	Zánik manželství z důvodu změny pohlaví.....	45
5.4	Zánik manželství rozvodem.....	46
5.4.1	Rozvod a nezletilé děti	49

5.4.1.1	Formy péče o nezletilé děti před rozvodem manželství	50
5.4.1.1.1	Výlučná péče o nezletilé dítě po rozvodu	51
5.4.1.1.2	Střídavá péče.....	51
5.4.1.1.3	Společná péče	53
5.4.1.1.4	Péče o nezletilé dítě třetí osobou	53
5.4.2	Rozvod se zjišťováním příčin rozvratu.....	54
5.4.3	Rozvod bez zjišťování příčin rozvratu.....	55
5.4.4	Rozvod s tvrdostní klauzulí.....	56
5.4.5	Mediační řízení.....	57
5.5	Právní následky zániku manželství.....	58
5.5.1	Příjmení rozvedeného manžela.....	58
5.5.2	Výživné rozvedeného manžela.....	59
5.5.3	Majetková práva a povinnosti při zániku manželství	60
5.5.4	Bydlení manželů po zániku manželství	61
5.5.4.1	Bydlení po zániku manželství smrtí.....	61
5.5.4.2	Bydlení po zániku manželství rozvodem	62
5.6	OSPOD a jeho role kolizního opatrovníka dítěte.....	63
6	Praktická část	64
6.1	Rozhovor č. 1: paní Monika, 55 let.....	65
6.2	Rozhovor č. 2: pan Dušan, 54 let.....	68
6.3	Vyhodnocení rozhovoru.....	71
7	Závěr.....	72
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	75
	SEZNAM PŘÍLOH.....	78
	PŘÍLOHA A – Dotazník k uzavření manželství.....	79
	Příloha B – Žádost o vydání osvědčení o tom, že snoubenci splnili všechny požadavky zákona pro uzavření platného manželství před orgánem církve	83
	Příloha C – Osvědčení matričního úřadu.....	84
	Příloha D – Žádost o vystavení vysvědčení o právní způsobilosti k uzavření manželství v cizině	85
	Příloha E – Žádost o zápis uzavření manželství.....	86
	Příloha F – Grafy sňatků v ČR	90
	Graf č. 1 - Počet sňatků a rozvodů na území ČR v letech 1919–2021	90
	Graf č. 2 – Církevní sňatky a jejich podíl na všech svatbách v letech 2008–2021.....	91

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ABGB Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie; Všeobecný občanský zákoník rakouský (1811)

MatrZ Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů

OSŘ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

OZ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

SJM Společné jmění manželů

SZS Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách

TrZ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

ZMPS Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém

ZOM Zákon č. 202/2012 Sb., zákon o mediaci a o změně některých zákonů

ZoPR Zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném

ZoR Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině

ZoRP Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů

ZoSPOD Zákon č. 363/2021 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

ZŘS Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

1 Úvod

Manželství, tedy téma, které jsem si zvolila pro vypracování mé bakalářské práce, je jedním z významných institutů, které se již po staletí prolíná lidskými životy, přičemž je přítomný téměř ve všech kulturách světa. Z historického hlediska je manželství vnímáno jako základ státu, přičemž i na základních školách jsme slyšeli, že rodina je základ státu, kdy zmíněný výrok bývá spojován s prvním prezidentem Československé republiky Tomášem Garrigueem Masarykem (dále jen „T.G.M.“), který vykonával svůj prezidentský post v období od 14. listopadu 1918 do 14. prosince 1935. Podobně jako T.G.M. hovořil například také čínský mudrc Konfucius, první čínský filozof, který byl považován za tamního reformátora, přičemž jeho morální filozofie vycházela mimo jiné právě z úcty k tradici.

Osobně jsem ve svazku manželském již 14 let, přičemž jsem se vdávala na základě mé dobrovolnosti, z lásky a s přesvědčením, že tento svazek je na celý život. Vztah „zpečetěný“ manželským slibem není jen o lásce a přitažlivosti, ale především o nesmírné toleranci obou partnerů, schopnosti kompromisů, vzájemné podpoře a porozumění. Manželství dle mého názoru není jen jakýmsi zpečetěním, logickým a tradičním vyústěním pevného vztahu, ale přináší i celou řadu výhod a benefitů ve smyslu uplatňování tzv. slev na dani na manžela/manželku, na děti, snazší možnost získání a čerpání úvěrů např. na bydlení, možnost dědictví, či pobírání vdovského/vdoveckého důchodu. V neposlední řadě se naskýtá právo na sdělení informací ke zdravotnímu stavu partnera.

Jiné benefity mají pro změnu nesezdané páry, a to například příspěvek na bydlení pro svobodné matky, příspěvek při hmotné nouzi apod., přičemž zmíněné páry mnohdy ze zjištěných důvodů sňatek neuskuteční.

Tato práce nemá být vnímána jako moralizování těm, kteří žijí v nesezdaném svazku, jelikož tak jako každý člověk je individualitou, tak i každý vztah mezi dvěma lidmi je osobitý. Každému vyhovuje něco jiného a z toho je třeba vycházet. Existuje celá řada podobných, ne-li stejně zaměřených prací a mým cílem je, poskytnout čtenářům komplexní náhled a důkladný výklad zaobírající se předemtnou problematikou a taktéž aby tato práce byla vodítkem každému, kdo

se z jakéhokoliv důvodu o dané téma zajímá, nebo chce jednoduše a srozumitelně nalézt informace týkající se vzniku a zániku manželství.

Pro snazší orientaci je následující práce rozčleněna do sedmi kapitol, kdy první kapitolou je právě úvodní část, přičemž mým cílem bylo nastínit směr celé práce.

Druhá kapitola je věnována historii manželství, jelikož považuji za přínosné znát i krátký vhled do historického vývoje manželství na našem území, dále je součástí i několik statistik týkající se uzavírání manželství v ČR za období od roku 2008 do roku 2021, které jsou umístěny jako přílohy této práce.

Ve třetí kapitole se věnuji již samotnému pojmu a účelu manželství, v neposlední řadě pak i vývoji právní úpravy rodinného práva.

Čtvrtá kapitola se zabývá již samotným vznikem manželství, vymezuje osobní předpoklady a také taxativně vymezené – tedy zákonné právní překážky pro uzavření manželství, dále zde zmiňuji monogamii, která je nedílnou součástí manželství v ČR, uvádím platné formy sňatku v ČR a v neposlední řadě je zde zmíněno zasnoubení se kterým dále souvisí předdodavkové řízení a prohlášení snoubenců, nebo samotný sňatečný obřad.

Kapitola pátá je věnována zániku manželství, s čímž souvisí i následné formy péče o děti, zmiňuji zde i mediální řízení a právní následky zániku manželství.

Předposlední kapitola je vyčleněna praktické části, která se skládá ze dvou rozhovorů manželů, kdy tyto rozhovory vnímám jako zajímavé zpestření celé práce a vtipně nenaplnuje známé přísloví „nevstoupíš dvakrát do stejné řeky.“

Poslední kapitola je pak věnována závěru samotné práce.

2 Historie manželství

K prosazení individuálního a monogamního svazku manželského došlo v Evropě v období raného středověku. V Čechách se pak o jeho uplatnění zasloužil kníže Břetislav I., který je označován za prvního českého panovníka, uvědomující si mravní i společenský význam manželské instituce, přičemž v 11. století prohlásil církevní sňatek za jediný možný, což může být a bývá chápáno jako počátky církevního manželství v Čechách.

Co se historie manželství týče, zmínila bych Břetislavovy dekrety I., II. a III., datovány k roku 1039, které byly vyhlášeny nad hrobem sv. Vojtěcha v polském Hnězdně. Tyto jsou zaznamenány ve znění:

- I. Vaše manželství, která až dosud měli jste jako v nevěstinci a společná mezi zvířaty, nechť napříště řídí se kanonickým řádem tak, aby manželka spokojila se jedním mužem a muž jednou ženou zákonitě před církví provdanou.
- II. Kdyby manželka mužem anebo muž manželkou opovrhl a nesvár mezi nimi dospěl až k roztržce, nechci, aby ten z nich, který by se nechtěl vrátit do dřívějšího svazku zákonitě uzavřeného, podle řádu naší země jako rušitel manželství byl uveden v rabství, nýbrž spíše tísní našeho nezměnitelného příkazu, nechť je tato osoba jakákoli, budiž uvržen do vyhnanství do Uher a nebudiž nikterak dovoleno, aby se do země vracel a se vykoupil, aby nákazou jedné ovce, boží stádo ovcí neposkvrnilo.
- III. Kdyby panny, vdovy a cizoložnice byly usvědčeny, že ztratily stud a dobré jméno a porodily děti nemanželsky jest je postihnouti týmž nálezem. Neboť když mají svobodné rozhodování provdati se, proč páchají cizoložství a své plody uměle potracují, což je nejhorší hřích před Bohem?¹

V polovině 16. století nastal přelom, kdy Tridenstký koncil, uznán katolickou církví jako 19. ekumenický koncil, byl svolán papežem Pavlem III. v roce 1545, přičemž nařídil povinné církevní sňatky, které měly daná pravidla a tradice daného náboženství. Koncilu předsedali postupně tři papežové – Pavel III., Julius III. a Pius IV ve třech obdobích mezi 13. prosincem 1545 a 4. prosincem 1563 v počtu 25 zasedání. Dne 11. listopadu 1563 byl pak vydán dekret Manželství při předposledním zasedání (24. zasedání) koncilu, kterým se potvrdila hodnota celibátního způsobu života a zavrhl se konkubinát. Dekretem bylo dále stanoveno, že platnost manželství je církevně-právně vázána na vzájemný souhlas před

¹ Dějepis.com: server poskytující informace o našich i světových dějinách [online]. [cit.24.6.2022]. Dostupné z <https://www.dejepis.com/dokument/bretislavovy-dekrety/>

knězem a dvěma svědky. V případě rozvodu pak nebylo straně nevinné dovoleno sezdat se za život manžela znovu, a to i v případě, že ten se dopustil cizoložství.

Ustanovení tridentského koncilu se však prosazovalo velmi pomalu a jak uvádí Karel Fojtík: *„Ještě koncem 16. století nebyly mimocírkevní sňatky nic neobvyklého a zahanbujícího, dokonce i ve větších městech...Jak potom na vesnicích, v kterých namnoze po celá léta nebylo kněze, kde se v nejlepším případě kněží v krátkých lhůtách střídali.“*²

I po Tridentském concilu se dochovala velká řada tradic, které jsou datovány z předkřesťanského období a jsou hojně využívány dodnes. Zmínila bych loučení se svobodou, ukládání na společné lože, čepení nevěsty, nebo svatební koláč. Z křesťanské doby pak přibýly další zvyky a tradice, jimiž je např. žehnání novomanželům, či modlitby u svatebního stolu. Kromě církevních sňatků pak docházelo i k lidovému uzavírání sňatků za přítomnosti svědků a ceremoniářů. Docházelo i k uzavírání tajných sňatků, které bývaly uzavírány spíše v chudších venkovských vrstvách, jelikož nebyly spojovány s dohodami týkajícími se majetku. V té době nebyla přítomnost kněze při uzavírání sňatku podmínkou pro platnost manželství, jelikož církve uznávala i neveřejně uzavírané sňatky. Tehdy byl hlavním prvkem manželský slib snoubenců. I přesto, že byly tajné sňatky akceptovány, představovaly určitý problém, a to v tom smyslu, kdy by mělo dojít k dokazování ohledně sporu mezi snoubenci. Takové spory nastávaly v případě nedodržení manželského slibu, a to ve dvou kategoriích. *„První se týkaly slibu per verba de praesenti, který vlastně znamenal vzájemné zaslíbení s okamžitým uzavřením manželství. Dodržením tohoto slibu bylo soudně lépe vymahatelné, neboť na něj zpravidla bezprostředně navazovalo tělesné spojení obou novomanželů a společné soužití. Naopak slib per verba de futuro byl slibem o uzavření manželství v budoucnu a šlo vlastně o zasnuby. Prokazování tohoto závazku v případě jeho porušení jedním ze snoubenců mohlo být složitější, a pokud byl učiněn v soukromí, mohlo jeho prokázání narážet na důkazní nouzi.“*³

² FOJTÍK, Karel: Život českého lidu v 16. a 17. století (se zvláštním zřetelem k západní Moravě). Tři kapitoly k historické etnografii. Brno 1966, s. 141. Disertační práce. Univerzita J.E. Purkyně v Brně.

³ ŠÍNOVÁ, R., ŠMÍD, O. a kolektiv: *Manželství*. Praha: Leges, 2014, 336 s. ISBN 978-80-7502-046-8, s. 32

3 Pojem a účel manželství

3.1 Vývoj právní úpravy rodinného práva

Dříve, než rozeberu samotný pojem manželství a jeho účel, je žádoucí se ohlédnout na vývoj a proměny rodiny jako takové v posledních stoletích a desetiletích. Pojem rodiny není v českém právním řádu definován, v jiných právních předpisech je pak definován zřídka. Každý samozřejmě intuitivně ví, co pojem rodina znamená, ale pokud bychom se snažili nalézt jednotný pojem, našli bychom toliko odpovědí, kolik nás je. V dnešní společnosti je tendencí nazývat rodinou jakýkoliv příbuzenský vztah a v mnohých případech se ani o příbuzenský vztah jednat nemusí. Samotným pramenem českého, respektive do roku 1992 československého rodinného práva, byl v letech 1964 až 2013 zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině (dále jen „ZOR“), který nabyl účinnosti 1.4.1964. Rodinné právo bylo právo psané a kodifikované. Od uvedeného data byl zmíněný zákon několikrát novelizován, a to například zákonem č. 132/1982 Sb., zákonem, kterým se mění a doplňuje zákon o rodině, kde byly uvedeny pouze minimální upřesnění. Významnou byla pak novela zákonem č. 91/1998 Sb. a dále pak zejména zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

Dne 1. ledna 2014 došlo k zásadní změně, kdy byl zrušen zákon o rodině, stejně jako i dřívější občanský zákoník a rodinné právo je tak upraveno pouze v novém občanském zákoníku, tedy zákonu č. 89/2012 Sb. Nový občanský zákoník (dále jen „OZ“), který byl přijímán pod heslem „zákon pro život, inspirovaný životem“, rekodifikoval české soukromé právo a nahradil tak mimo jiné zákon o rodině, nebo zákon o vlastnictví bytů, přičemž zahrnuje téměř dvojnásobně obsáhlejší úpravu rodinného práva.

S rodinnými vztahy souvisí i institut registrovaného partnerství, který je zakotven v zákoně č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění zákona č. 239/2008 Sb., kterým se mění některé zákony související s registrovaným partnerstvím. Problematika registrovaného partnerství nebyla do nového občanského zákoníku zahrnuta, a to ani s ohledem na stále tolerantnější postoj společnosti vůči novým uspořádáním v rámci rodiny.

Každý, kdo si důkladně prostuduje nový občanský zákoník totiž zjistí, že se jeho druhá část vůbec nezaobírá registrovaným partnerstvím, tedy se na zmíněné partnerství nevztahuje, avšak co se týče práv a povinností v takovém svazku, užije se obdobně ustanovení o manželství a o právech a povinnostech manželů, což je upraveno v části první, třetí a čtvrté OZ.

„Přestože současná situace nejen v České republice, ale i v Evropě s sebou přináší postupné zjemnění významu manželství jako základního svazku mezi mužem a ženou, případně v některých zemích i mezi osobami stejného pohlaví, kdy nejméně polovina všech dětí se rodí mimo manželský svazek, neobsahuje současný občanský zákoník žádnou právní úpravu o právech a povinnostech nesezdaných párů, kteří jinak naplňují znaky rodiny ve smyslu občanského práva.“⁴

3.2 Pojem a účel manželství

Manželství je v České republice vymezeno v Občanském zákoníku, který byl přijat Parlamentem České republiky a vyhlášen ve sbírce zákonů pod číslem 89/2012 Sb. Zmíněný zákon uvádí, že manželství je trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví tento zákon. Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí, vzájemná podpora a pomoc.

Manželství je celospolečenským fenoménem, přičemž pohled na něj se však v průběhu staletí neustále mění. Po celá staletí byl svazek manželský považován za vztah trvalý a výlučný. Dříve bylo manželství považováno za jakousi svátost, jelikož na základě židovsko-křesťanské tradice byl rozvíjen ideál pouze monogamního a trvalého partnerského soužití. Hlavním účelem pak bylo založení a vytvoření nového rodinného zázemí.

V posledních desetiletích dochází k postupné devalvaci tohoto institutu, avšak jeho právní úprava vždy směřuje k ochraně jednoho z manželů, v dnešní době především k ochraně ekonomicky slabšího manžela (např. toho, který se stará o

⁴ FOREJTOVÁ, M., BURIÁNOVÁ, P., VNENK, V. a kol. *Judiciální doktríny Ústavního soudu České republiky ve věcech rodinného práva za období 2014–2020*. Praha: Wolters Kluwer, 2021, 180 stran. ISBN 978-80-7676-145-2, str. 14

potomky, domácnost a z toho důvodu je jeho výdělečná schopnost rapidně snížena).

V řadě zemí je již uzákoněna možnost uzavřít manželství mezi stejnopohlavními páry, kdy průkopníkem se v této oblasti stalo Nizozemsko v roce 2001, přičemž i v České republice byla tato otázka již několikrát řešena na půdě Poslanecké sněmovny, avšak dosud změna právní úpravy přijata nebyla.

4 Vznik manželství

Manželství je obecně právní a společenská instituce, která manželům ukládá práva a povinnosti, upravuje práva mezi nimi navzájem, stejně jako mezi nimi a jejich dětmi, či příbuznými. Definice manželství se logicky různí v závislosti na kultuře nebo náboženství, a to co do výběru partnera, práv a povinností ve svazku manželském, v počtu dětí, nebo například práva do manželství vstoupit, či vystoupit.

V České republice lze uzavřít manželství formou občanského, či církevního sňatku, přičemž jsou obě formy dle aktuálně platné právní úpravy postaveny na roveň. Co se týče církevního sňatku, v minulosti nebyl v naší zemi vždy akceptován jako obřad mající právní následky vzniku manželství. Církevní obřad byl do právního řádu zařazen až na základě novely zákona o rodině, čímž odpadla nutnost v případě zájmu o uzavření církevního sňatku uzavřít i sňatek občanský. Dále pak nová právní úprava občanského zákoníku zavedla pro občanský i církevní sňatek shodný pojem „sňatečný obřad“, přičemž se jedná o pojem dosud právním řádem neužívaným. V podstatě se ale jedná pouze o nahrazení termínu novým pojmem, jehož významem je vyjádření jednotného procesu uzavření manželství shodně pro občanský i církevní sňatek.

Občanský zákoník stejně jako dřívější platný zákon o rodině, označuje muže a ženu, kteří hodlají vstoupit do svazku manželského za snoubence. Stejně jako je dané současně platným právním předpisem, že manželství může být uzavřeno jen a pouze mezi mužem a ženou.

„Novela zákona o rodině z roku 1998, jakož i pozdější novely zachovaly zásadu, že základem rodinněprávní úpravy je rodina založená na manželství muže a ženy.

*Tendence uvést faktické vztahy homosexuálních dvojic na roveň vztahům právním vedly v roce 2006 k přijetí zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a změně některých souvisejících zákonů.*⁵

Manželství se tedy uzavírá mezi snoubenci, nebo může být snoubenec zastoupen zplnomocněným zástupcem.

4.1 Osobní předpoklady a právní překážky pro uzavření manželství

Dříve než dojde k samotnému uzavření manželství, je nutné splňovat dané osobní předpoklady. To znamená, že do manželství mohou vstupovat osoby, které jsou plně svéprávné a dovršili 18 let věku – tzv. splňují sňatečný věk, nebo jim byla plná svéprávnost soudně přiznána ještě před dovršením zletilosti a následně jim nebyla omezena. Je totiž možné, aby soud osobě nezletilé, ale současně starší 16 let povolil uzavřít manželství ve výjimečných případech, pokud jsou na místě důležité důvody, čímž bývá zpravidla těhotenství. Dalším předpokladem je skutečnost, že snoubenci nesmí setrvávat v předešlém manželství, či registrovaném partnerství, taktéž nesmí být sňatečný obřad uskutečněn mezi předky, potomky ani sourozenci, a to i v případě, že by jejich příbuzenství vzniklo osvojením. Dále nelze uzavřít manželství ani mezi poručníky, pěstouny či jinými osobami s dítětem, které jim bylo svěřeno do péče. Občanský zákoník tedy deklaruje, že manželství může uzavřít každý, pokud mu v tom nebrání zákonná překážka. Je nutné zmínit, že všechny zákonné překážky jsou taxativně vymezeny a jejich okruh tak nelze rozšiřovat a dále je taky třeba mít na paměti, že například existence některé ze zákonných překážek způsobí pouze neplatnost manželství, nikoliv zdánlivé manželství.

4.1.1. Zákonné překážky pro uzavření manželství

Nyní přistoupím k postupnému rozboru samotných zákonných překážek pro uzavření manželství, které jsou taxativně vymezeny v OZ v ustanovení § 672 - § 676. V první řadě se tedy jedná o překážku nesvéprávnosti nezletilého, která je

⁵ HOLUB, M., NOVÁ, H., PTÁČEK, L., SLADKÁ HYKLOVÁ, J., *Zákon o rodině s komentářem, judikaturou a předpisy souvisejícími*. 9. vydání. Praha: Leges, 2011, 456 s. ISBN 978-80-87212-96-7, s.12

zmíněna v ustanovení § 672 OZ, kde je upravena překážka nedostatku věku. Ustanovení v prvním odstavci vymezuje fakt, že manželství nelze uzavřít ze strany nezletilého, který není plně svéprávný. Druhý odstavec totožného ustanovení zakotvuje výjimečnou situaci, za níž může být soudem povoleno manželství uzavřít nezletilé osobě která dovršila 16 let věku. V tomto případě musí nezletilý, který hodlá uzavřít manželství, a to o své vlastní vůli, podat návrh k místně příslušnému soudu, který na základě žádosti zahájí řízení o povolení uzavřít manželství dle ustanovení § 367 a násl. zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „ZŘS“). Zde je třeba zmínit, že na získání takového povolení nemá nezletilý žádný právní nárok, jelikož je deklarováno, že „soud může“, ne že je povinen. Soud se dále taktéž zaobírá otázkou, zdali je osvědčena schopnost sám se živit a obstarávat si své záležitosti a v neposlední řadě, zdali s návrhem souhlasí zákonný zástupce nezletilého. Pokud je návrh podán někým jiným, například rodiči toho, kdo hodlá manželství uzavřít, či snoubencem nezletilého, soud takový návrh zamítne, neboť by byl návrh podán neoprávněnou osobou.

Manželství dále nesmí uzavřít osoba, jejíž svéprávnost byla v této oblasti omezena, což je zakotveno v § 673 OZ. Zde došlo oproti původní úpravě uvedené v ZOR k značné změně a také k zjednodušení, jelikož byla vypuštěna zákonná překážka, kterou byla duševní porucha osoby, jež měla za následek omezení, nebo zbavení způsobilosti k právním úkonům, a to s odkazem na nežádoucí zásah do integrity člověka a dále též proto, že dle ZOR byla za překážku považována již existence duševní choroby a v případě zájmu osoby stížené duševní chorobou o uzavření manželství bylo nutné navíc iniciovat řízení o povolení uzavřít manželství. Dle nového OZ lze totiž člověka v současné době v souladu s ustanovením § 55 pouze omezit ve svéprávnosti, přičemž k takovému kroku je možné přistoupit jen a pouze v zájmu člověka, kterého se omezení týká, po jeho zhlédnutí a s plným uznáním jeho práv a v neposlední řadě jeho osobní jedinečnosti. Z uvedeného vyplývá, že pokud absentuje rozsudek o omezení sňateční způsobilosti, lze manželství bez dalšího uzavřít. Dále považuji za důležité upozornit na existující výjimku, která je zakotvena v § 683 OZ, přičemž tato stanoví, že pokud došlo k uzavření manželství ze strany nezletilého, který není

omezen a pokud mezi těmito manželi došlo k početí dítěte, které se narodilo živé, nelze v tomto případě uzavřené manželství prohlásit za neplatné. Tato podmínka vyžadující narození živého dítěte je v českém právním řádu s účinností od 1.1.2014 novum.

Třetí zákonná překážka je vymezena v § 674 OZ a stanoví, že manželství nemůže uzavřít osoba, která již dříve manželství uzavřela, nebo která již dříve vstoupila do registrovaného partnerství nebo jiného obdobného svazku, který byl uzavřen v zahraničí a toto manželství, či obdobný svazek uzavřený v zahraničí i nadále trvá. Vzhledem k tomu, že je právní úprava manželství založena na principu monogamie, je výše uvedené ustanovení zcela logické. Monogamie je též chráněna normou veřejného práva, a to ustanovením § 194 trestního zákona, které přímo stanoví, že kdo za trvání svého manželství uzavře manželství jiné, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta a dále bude stejně potrestán ten, kdo uzavře manželství s osobou, která již je v manželství jiném. Vzhledem k existenci obligatorního předodдавkového řízení nebývá tato překážka příliš častá a zároveň se nejedná o často páchaný trestný čin, jelikož většinou dojde k objasnění všech rozhodných skutečností dříve, než je manželství uzavřeno.

V pořadí čtvrtá zákonná překážka je vymezena v § 675 OZ a zabývá se překážkou příbuzenství. Z historického hlediska byla zmíněná překážka zakotvena především ze zdravotního hlediska, přičemž má chránit před degenerací potomstva. Dalšími důvody jsou jistě důvody mravní. Okruh osob, mezi kterými existuje zákonná překážka je taxativně vymezen v OZ a jsou jimi předci, potomci, sourozenci a také osoby, jejichž příbuzenství vzniklo osvojením. *„Poměrně úzce stanovený okruh osob, které jsou pro tyto účely považovány za příbuzné, je často předmětem kritiky. V linii pobočné je totiž zároveň limitovaný druhým stupněm příbuzenství a na třetí stupeň příbuzenství (např. neteř – strýc) se již nevztahuje, což může mít nejen morální důsledky ve formě společenského opovržení, nýbrž především důsledky biologické, které potvrzuje též lékařská věda.“*⁶ Dle mého názoru by měl být okruh osob mezi kterými je stanovena zákonná překážka rozšířen i na třetí stupeň příbuzenství, neboť vztahy mezi

⁶ ŠÍNOVÁ, R., ŠMÍD, O. a kolektiv: *Manželství*. Praha: Leges, 2014, 336 s. ISBN 978-80-7502-046-8, s. 108

příbuznými, ať už se jedná o přímé, či nepřímé příbuzenství, jsou dle mého názoru neakceptovatelné.

Poslední, tedy pátá překážka manželství se týká poručenství, pěstounství a svěřenectví (taktéž nazývána překážkou závislosti postavení), což je zakotveno v ustanovení § 676 OZ. V našem právním řádu se jedná o zcela novou zákonnou překážku, která k OZ doplňuje tzv. rejstřík zapovězených sňatků o vztahy týkající se poručenství a dále také osoby, do jejichž péče bylo dítě svěřeno (pěstouna a svěřeného dítěte). Zmíněná překážka však nemá trvalý účinek, jelikož všechny uvedené právní poměry zanikají nabytím plné svéprávnosti, jedná se tak o dočasný zákaz. Jakmile totiž dojde k nabytí zletilosti u dotčené osoby, zanikne tím pádem i poměr poručnictví, pěstounství a manželství lze bez další limitace uzavřít.

4.1.2. Monogamie

Monogamie umožňuje manželství pouze mezi dvěma lidmi – mužem a ženou. Samotný termín vznikl ze spojení řeckých slov *monos* (jeden, sám) a *gamos* (manželství, jednota). Co se týče monogamie, jedná se o velmi starý jev, který doprovázel lidská společenství již na velmi primitivním stupni vývoje. Historicky počáteční formou monogamie byl nejspíše zákaz sexuálních vztahů mezi nejbližšími příbuznými a tzv. skupinové manželství. Jak uvádí například zakladatel sociální antropologie Bronislaw Malinowski v souvislosti se zkoumanými obyvateli Trobriandových ostrovů nacházející se v severozápadní Melanesii: *„Každý muž a žena na Trobriandových ostrovech prochází obdobím sexuálních her v dětství, všeobecné nevázanosti v adolescenci a později dobou, kdy vzniká mezi milenci trvalejší vztah a sdílejí se dvěma nebo třeba dalšími páry společné obydlí. Teprve potom se usadí a uzavřou manželství. To bývá většinou monogamní, kromě náčelníků, kteří mají více manželek, a trvalý svazek zahrnuje sexuální věrnost, společnou ekonomickou existenci a samostatnou domácnost.“*⁷

Domnívám se, že na našem území, a i kdekoliv jinde, vyjma arabských zemí, je proces dospívání, poznávání a následného usazení v rodinném životě založený na monogamii velmi podobný. Přitom ale ze studií vyplývá, že člověk není

⁷ptejteseknihovny.cz: *Původ monogamie, právo první noci* [online]. [cit. 28.7.2022]. Dostupné z <https://www.ptejteseknihovny.cz/dotazy/puvod-monogamie-pravo-prvni-noci>

biologicky monogamním tvorem a věrnost tak nelze mezi jeho silné stránky zařadit. Proto již od pradávna existovaly, existují a existovat budou milenecké vztahy, které probíhají mezi lidmi bez ohledu na spádovost do sociální vrstvy. Monogamie má kořeny v křesťanství, jelikož ji Bible předkládá jako plán, který se nejvíce podobá Božímu manželskému ideálu, přičemž dále říká, že Božím původním záměrem bylo, aby měl jeden muž jednu ženu. Pak ale není moc pochopitelné, že Bible současně připouští polygamii. *„Otázka polygamie je zajímavá přinejmenším proto, že většina lidí dnes nahlíží na polygamii jako na nemorální, a přitom ji Bible nikde vyloženě neodsuzuje. První případ polygamie / bigamie v Bibli vidíme už u Lámecha v Genesis 4:19: „Lámech si vzal dvě ženy.“ Řada významných mužů Starého zákona praktikovalo polygamii. Abraham, Jákob, David, Šalamoun, ti všichni měli více manželek.“*⁸ Bible přitom neuvádí přesnou odpověď týkající se tolerance polygamie, lze ale spekulovat o tom, že Bůh povolil polygamii z důvodu ochrany a zaopatření žen, které si nemohly nalézt manžela, jelikož bylo na světě více žen než mužů (muži měli vyšší úmrtnost ve válkách) a ženám by tak nezbylo jiné východisko, než že by byly prodány k prostituci, či do otroctví.

V předešlé kapitole je uvedeno, že v podstatě neexistence jiného statusového svazku vychází přímo z ustanovení § 674 OZ, kdy není možné uzavřít manželství osobou, která již dříve do svazku manželského vstoupila. Jelikož uzavřením manželství vyvstává nové statusové postavení muže a ženy, není žádoucí žádný další takový vztah za doby trvání toho původního. V tomto směru náš právní řád vychází z historické tradice monogamie, která je tak považována za stěžejní zásadu rodinného práva vyspělých zemí.

Tato zásada ale není upravena jen právem soukromým neboli normami občanského práva, nýbrž také normami práva veřejného, kde je porušení těchto norem zakotveno v zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen „TZ“) a to ustanovením uvedeným v § 194, které se týká dvojího manželství, přičemž ten,

⁸ Got Questions: *Odpovědi na biblické otázky* [online]. [cit. 2.8.2022]. Dostupné z <https://www.gotquestions.org/Cesky/polygamie-bigamie.html>

kdo se dopustí zmíněného trestného činu bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

Zde se ovšem naskytá otázka, jaký by byl postup v případě registrovaného partnerství, když trestní zákoník říká, že trestným činem je pouze mnohost uzavřených manželství, nikoliv registrovaných partnerství. Překážka týkající se registrovaného partnerství je tak zakotvena pouze v OZ v příslušném ustanovení.

4.2 Formy sňatků

Dle stávajícího platného českého práva lze v České republice uzavřít manželství dvěma způsoby, a to buď občanským sňatkem, či církevním, přičemž, jak jsem již uvedla v úvodní části této práce, jsou si obě formy postaveny na roveň.

Do roku 1992 byla tehdejší ZOR upravena pouze civilní (občanská) forma sňatku, i když existovala možnost po uzavření civilního sňatku podstoupit následně církevní obřad, a to z důvodu, kdy věřící snoubenci přijali svátost manželství. Jelikož s náboženským obřadem nebyly spojeny žádné právní následky, byla zde nutnost primárního uzavření sňatku civilního.

V současné době má již církevní sňatek totožné právní následky a stejnou právní váhu jako sňatek občanský. Obě formy manželství jsou si tedy rovnocenné a v obou případech se manželství uzavírá veřejně, slavnostní formou a vždy za přítomnosti dvou svědků.

Dle mého názoru je jistě příjemné a osvobozující mít možnost výběru mezi oběma formami.

4.2.1 Občanský sňatek

K občanskému, nebo také civilnímu sňatku se ve většině případů rozhodnou snoubenci, kteří nejsou věřící, přičemž při této formě je manželství uzavřeno před orgánem státu a vždy za přítomnosti matrikáře. Orgánem státu, který je oprávněn oddávat, je **v matriční obci** starosta, místostarosta, nebo pověřený člen zastupitelstva, **v matriční městské části** územně členěného statutárního města (vč. Prahy) taktéž starosta, místostarosta anebo pověřený člen zastupitelstva dané městské části či obvodu a v případě **nematriční obce** je oprávněn oddávat

starosta, místostarosta, a to jen na území obce, pověřený člen zastupitelstva však oprávněn není.

Občanský sňatek spočívá v dobrovolném prohlášení obou snoubenců o tom, že společně vstoupí do manželství. Probíhá zpravidla na místech, která jsou přímo určená pro konání slavnostních obřadů, což upravuje přímo ustanovení § 663 odst. 1 OZ. Jedná se tak o obřadní síně, které se nachází přímo v budovách obecních úřadů, případně na jiných místech k tomu určených. Nejedná se ale o zcela výhradní volbu, jelikož se přihlíží zejména k vůli snoubenců, což umožňuje uzavírat sňatky i v místech, jako jsou zámecké zahrady, louky, soukromé zahrady či stavení, která jsou uzpůsobena do vintage stylu, kdy za kolébku tohoto stylu můžeme označit anglický venkov z dob viktoriánské éry.

Civilní sňatek lze ale uzavřít i v odsvěceném kostele, přičemž při kladném posouzení církve nemusí být ženich ani nevěsta křtěni. Takový obřad má ale určitá omezení, a to o poznání menší výběr kostelů, či kaplí. Zmíním zde pár vhodných kostelů, či kaplí nacházejících se v hlavním městě Praze, a to Kostel svaté Anny, Kostel svatého Šimona a Judy, Zámecká kaple Neposkvrněného početí Panny Marie, nebo Kaple Sacre Coeur. Z mého pohledu sice svatba v kostele pro nevěřící postrádá smysl, ale z jiného úhlu pohledu lze asi pochopit, že i nevěřící snoubenci mohou mít přání být obklopeni krásnou architekturou se silnou historií a atmosférou.

Z uvedeného vyplývá, že pokud snoubenci zažádají o provedení obřadu na kterémkoliv jiném místě a pokud současně splňují požadavky, úřad této žádost vyhoví.

4.2.2 Církevní sňatek

Z předešlých kapitol vyplývá, že církevní sňatek byl do našeho právního řádu jako rovnocenný se sňatkem občanským zakotven novelou č. 234/1992 Sb., kterým se měnil a doplnil zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění zákona č. 132/1982 Sb. s účinností od 1.7.1992 a který byl poté zrušen přijetím nového OZ.

V ustanovení § 657 odst. 2 OZ je uvedeno: „*Projevili-li snoubenci vůli, že spolu vstoupí do manželství, osobně před orgánem církve nebo náboženské*

společnosti oprávněné k tomu podle jiného právního předpisu (dále jen „oprávněná církev“), jedná se o církevní sňatek.“ Oprávněnou církví se rozumí církev registrovaná, která je pak oprávněna k výkonu zvláštních práv dle ustanovení § 7 odst. 1 písm. c) zákona č. 3/2002 Sb., Zákon o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů, neboť ne každá nábožensky založená instituce je oprávněna konat církevní sňatky. Zvláštním právem pak chápeme oprávnění konat obřady, při kterých dochází k uzavírání církevních sňatků dle zvláštního právního předpisu. Registrované církve jsou vedeny v rejstříku, který spravuje Ministerstvo kultury České republiky a je také přílohou zmíněného zákona č. 3/2002 Sb. V současné době je na území České republiky registrováno 44 náboženských institucí. Pokud by však došlo k uzavření manželství neregistrovanou církví, jednalo by se o manželství právně neplatné neboli manželství zdánlivé, neexistentní a nebylo by tak nutné jej zneplatnit, či činit další úkony.

Oproti sňatku občanskému je u církevního sňatku oddávající osobou ta osoba, která jedná za orgán oprávněné církve, nebo náboženské společnosti, přičemž povětšinou oddává kněz. *„V případě církevního sňatku v katolické církvi je úprava obsažena v Codex Iuris Canonici (CIC) z roku 1983. Podle c. 1108 § 2 CIC se oddávajícím rozumí ten, kdo je přítomen a vyžaduje projevení souhlasu těch, kteří uznávají manželství, a přijímá jej jménem církve.“*⁹

I církevního sňatku se týká předoddavkové řízení, které mimo žádosti o osvědčení a samotné osvědčení obnáší zjišťování případných překážek, kdy pravidla pro zjištění překážek, tzv. svatebních ohlášek, jsou upraveny v předpisech jednotlivých biskupských konferencí. Svatební ohlášky nesou v podstatě oficiální informaci o zamýšleném sňatku pro dané společenství věřících. Překážka, nebo minimálně komplikace by vznikla například v případě, že by jeden ze snoubenců nebyl křtěný. *„Od této překážky je možné udělit výjimku (tzv. dispens), pokud jsou splněny tyto podmínky: a) snoubenec katolické víry prohlásí, že je připraven chránit se nebezpečí odpadu od víry a poskytne upřímný příslib, že se ze svých sil bude snažit, aby všechny děti byly pokřtěny a*

⁹ ŠÍNOVÁ, R., ŠMÍD, O. a kolektiv: *Manželství*. Praha: Leges, 2014, 336 s. ISBN 978-80-7502-046-8, s. 93

vychováány v katolické církvi, b) o těchto příslibech snoubence katolické víry se včas uvědomí druhý snoubenec tak, že bude známo, že si je opravdu vědom příslibů a povinností snoubence-katolíka, c) oba snoubenci budou poučeni o účelu a podstatných vlastnostech manželství, které žádný z nich nesmí vylučovat.“¹⁰

I přesto, že byly obě formy sňatků postaveny naroveň, rozdíl mezi nimi přece jen je, a to nejen v místě konání svatebního obřadu, ale i v tom, že u církevního sňatku není povinná přítomnost matrikáře. Na závěr kapitoly je třeba zmínit fakt, že pokud došlo k uzavření církevního sňatku, je oddávající povinen doručit do 3 pracovních dnů od uzavření manželství protokol o uzavření manželství podle jiného právního předpisu matričnímu úřadu, přičemž náležitosti takového protokolu je upraven v § 40 MatrZ. Pokud by však oddávající svoji povinnost nesplnil, nevystavuje se tak žádným sankcím, nýbrž by vyvstala překážka pro novomanžele, jelikož by jim nebyl vydán oddací list.

4.3 Zasnoubení

Samotnému sňatku předchází určitá přípravná fáze, kterou zasnoubení bezpochyby je, přičemž se jedná o slib dvou osob, které chtějí společně a dobrovolně vstoupit do manželství. Traduje se, že by svatba měla proběhnout do roka a do dne od zasnub. Tato tradice pochází z dob, kdy nevěstě vybírali ženicha rodiče a zasnoubení předcházelo vyjednávání rodin snoubenců o cenu nevěsty a její věno. Zasnoubení bylo tehdy bráno jako jakási „smlouva“, kdy bylo třeba splnit stanovený termín, proto do roka a do dne. Věno tehdy mimo jiné sloužilo i jako náhrada škody pro případ, že by byly zasnuby zrušeny a automaticky by tak zůstalo ve vlastnictví muže.

I v dnešní době je zmíněná tradice stále oblíbená a většinou dodržovaná, ale zejména proto, aby byl dostatek času na přípravy svatby a všeho potřebného.

Zasnuby mají ale i jiný význam než jen pouhou fázi. Mnoho lidí vnímá zasnuby jako významný posun v jejich vztahu a chtějí si tak navzájem dokázat, že vztah berou vážně. Také se jedná o velmi zásadní a silný okamžik mezi partnery, který

¹⁰ DVORŇÍKOVÁ ZÁVODSKÁ, J. a kol. *Manželství a rozvody Praktický návod jak problémy řešit a jak jim předcházet*. 1. vyd. Praha: LINDE. 2002. ISBN 80-86131-34-4. s. 16

utkví v jejich myslích. A není se čemu divit, pokud má muž fantazii a dokáže naplánovat romantické zasnuby se vším všudy, stanou se pro ženu nezapomenutelným zážitkem, což je asi snem každé ženy.

Také není nikde určeno, že by o ruku měl žádat jen muž. Požádat může i žena, i tato varianta je společensky přípustná, avšak ne příliš častá.

Zasnoubení nemá žádné právní následky, tedy není právně vynutitelné, přesto je jako předchozí dohoda předpokladem, že k uzavření manželství dojde.

4.4 Předoddavkové řízení, žádost o provedení sňatečného obřadu

V této podkapitole se budu věnovat předoddavkovému řízení a dále žádosti o provedení sňatečného obřadu, jelikož se jedná o nedílnou a obligatorní fázi před samotným uzavřením manželství, což má především eliminovat vznik neplatných, či neexistujících manželství. Aby totiž mohlo být manželství uzavřeno, je jednak nutné spolehlivě ověřit, zda jsou snoubenci k tomu způsobilí, například zda jim v tom nebrání zákonné, či jiné překážky a dále jsou povinni předložit doklady prokazující jejich totožnost a způsobilost manželství uzavřít a také předepsaný tiskopis (Dotazník k uzavření manželství¹¹) příslušnému matričnímu úřadu, což ukládá zákon č. 301/2000 Sb., Zákon o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen „MatrZ“).

„Těmito doklady jsou průkaz totožnosti snoubence (zpravidla občanský průkaz či pas), jeho rodný list, doklad o státním občanství, výpis z evidence obyvatel o místě trvalého pobytu a výpis z evidence obyvatel o osobním stavu, pravomocný rozsudek o rozvodu předchozího manželství nebo úmrtní list zemřelého manžela (byl-li některý ze snoubenců již dříve ve svazku manželském). S výjimkou rodného listu snoubenci nemusí další doklady předkládat, prokáží-li požadované skutečnosti občanským průkazem.“¹²

Předepsané doklady musí obsahovat náležitosti veřejných listin, v případě vystavení ze strany orgánů cizích států pak musí být opatřeny potřebnými

¹¹ Příloha A – Dotazník o uzavření manželství

¹² DVORŇÍKOVÁ ZÁVODSKÁ, J. a kol. *Manželství a rozvody Praktický návod jak problémy řešit a jak jim předcházet*. 1. vyd. Praha: LINDE. 2002. ISBN 80-86131-34-4. s. 13

ověřeními a přeloženy do českého jazyka, pokud mezinárodní smlouva, kterou je ČR vázána nestanoví jinak.

Zmíněné řízení bylo zakotveno v dřívějším ZOR, v současné době je vymezeno v § 664 OZ a jedná se tak o stanovený postup příslušného orgánu veřejné moci, přičemž přímo uvádí: „*O provedení sňatečního obřadu snoubenci požádají orgán veřejné moci, v jehož správním obvodu má být manželství uzavřeno, a předloží doklady osvědčující jejich totožnost a způsobilost k uzavření manželství.*“

Dále je nutné uvést, že ustanovení § 664 OZ se ve druhém odstavci zabývá i situací, kdy je opatření stanovených dokladů ztíženo těžko překonatelnou překážkou a lze v takovém případě od jejich doložení upustit.

Dotazník k uzavření manželství je podkladem pro samotné zahájení předoddavkového řízení, ve kterém je uvedeno prohlášení o místě, kde snoubenci plánují manželství uzavřít, dále jaké budou užívat příjmení oni a jejich budoucí, či již narození potomci, v neposlední řadě také tzv. vedlejší prohlášení, což je zakotveno v § 665 OZ: „*Snoubenci při sňatečním obřadu uvedou, dříve než učiní sňatečný projev vůle, že jim nejsou známy překážky, které by jim bránily uzavřít manželství, že navzájem znají svůj zdravotní stav a že zvážili uspořádání budoucích majetkových poměrů, svého bydlení a hmotné zajištění po uzavření manželství.*“

I církevnímu sňatku předchází předoddavkové řízení, ve kterém je stěžejním matriční úřad. Snoubenci, kteří se rozhodnou takový sňatek uzavřít, mají povinnost dle OZ nejprve oddávajícímu předložit osvědčení, které jim vystaví matriční úřad, v jehož správním obvodu má být uzavřeno a které obsahuje potvrzení o tom, že snoubenci splnili veškeré požadavky, které jim zákon ukládá pro uzavření manželství. Takové osvědčení¹³ nesmí být starší než 6 měsíců. Zde se promítá změna oproti ZOR, kde byla lhůta zakotvena ve výši 3 měsíců.¹⁴ O předmětné osvědčení jsou snoubenci povinni zažádat formou žádosti¹⁵ o vydání osvědčení.

¹³ Příloha C – Osvědčení

¹⁴ K tomu ustanovení § 4b odst. 2 ZOR ve znění zákona č. 401/2012 Sb.

¹⁵ Příloha B – Žádost o osvědčení

Pokud by došlo k uplynutí lhůty platnosti osvědčení, nebo k uzavření sňatku před neregistrovanou církví, jednalo by se o zdánlivé manželství, proto lze prodloužení lhůty jedině ocenit.

Z uvedeného je tak zřejmé, že pokud snoubenci chtějí manželství uzavřít, tak bez předchozího povolení příslušného orgánu to nelze.

4.5 Sňatečný obřad

V momentě, kdy jsou splněny všechny výše uvedené požadavky, včetně výběru vhodného místa a termínu, bere se předoddavkové řízení za kompletní a přichází tak na řadu samotný sňatečný obřad, což chápeme jako vyvrcholení celého procesu. Snad každý má danou představu o sňatečném obřadu, legální definici však zákon neuvádí. I přesto, že zákon nepřinesl zákonnou definici, tak je na místě zmínit, že ustanovení § 656 OZ vymezuje okolnosti, za jakých lze do manželství vstoupit, jimiž jsou veřejnost, slavnostnost a přítomnost dvou svědků a taktéž v ustanovení § 663 OZ uvádí, na jakých místech lze sňatek uzavřít, přičemž je nutné toto ustanovení vyložit i za pomoci MatrZ. Veřejností se v tomto případě rozumí již samotná přítomnost snoubenců, oddávajícího, matrikáře, dvou svědků a svatebčanů, případně i tlumočníka. Za svědky si snoubenci mohou zvolit kohokoliv dle svého uvážení, splňovat však musí plnoletost a vlastnit platný občanský průkaz, nebo cestovní pas. Ustanovení uvedené v § 39 odstavec 2 OZ pak uvádí: *Svědky mohou být jen osoby, které na prohlášení a jeho obsahu nemají zájem a nejsou nevidomé, neslyšící, němé nebo neznalé jazyka, v němž je prohlášení učiněno. Svědci musí prohlášení podepsat a být schopni potvrdit schopnost prohlašujícího jednat a obsah jeho prohlášení.*

Místo sňatečného obřadu je sice definováno zákonem, ale je povětšinou na vůli snoubenců, jaké místo si zvolí. *„Vůle snoubenců je primárně to, co by mělo být zkoumáno, neboť o jejich sváteční události se jedná. Vysvětlení pro možnost uskutečnit sňatek kupříkladu na louce či ve zřícenině hradu pak nalezneme v ustanovení § 12 Zmat, neboť je zde zakotvena možnost matričního úřadu povolit snoubencům uzavření manželství na kterémkoli vhodném místě ve správním*

*obvodu nebo mimo dobou stanovenou radou obce, a to na základě jejich žádosti.*¹⁶

4.5.1 Prohlášení snoubenců

Aby mohlo být manželství uzavřeno a považováno za platné, musí snoubenci během obřadu učinit tzv. sňatečné prohlášení a projevit sňatečnou vůli, přičemž se oddávající dotáže snoubenců, zda společně dobrovolně vstupují do manželství, což je ostatně upraveno v ustanovení § 659 OZ, které stanoví: *„Manželství se uzavírá tak, že osoba jednající za orgán veřejné moci, anebo osoba, která jedná za orgán oprávněné církve, položí snoubencům jako oddávající otázku, zda spolu chtějí vstoupit do manželství; kladnou odpovědí obou snoubenců vznikne manželství.* Snoubenci tak před oddávajícím, svědky a dalšími přítomnými během sňatečného obřadu prohlásí postupně slovo ANO. Takové prohlášení však musí být naprosto nepochybné, jelikož OZ považuje projev vůle za právní jednání, které má právní následky. Pokud by však nastala situace, kdy by jeden ze snoubenců odpověděl záporně, dotáže se oddávající znovu položením stejné otázky a v případě, že by byla opět negativní, svatební obřad ukončí a manželství tím pádem nevznikne.

Dále v témže ustanovení OZ uvádí: *„Manželství vznikne i jinak, je-li zřejmé, že snoubenci prohlašují svou sňatečnou vůli.“* Zákon tak klade důraz na vyžadování svobodného a úplného souhlasného projevu vůle (*liber ac plenus consensus*). Souhlasný projev vůle lze chápat jako jakýsi rituál, který se týká především církevního sňatku a řídí se pravidly církve, či jiného náboženského společenství.

Součástí tzv. vedlejších prohlášení snoubenců je prohlášení o tom, zda jim nejsou známy překážky, které by bránily uzavřít manželství, dále že jsou vzájemně seznámeni se svým zdravotním stavem a jsou dohodnuti o uspořádání budoucích majetkových poměrů, čímž je myšleno bydlení a hmotné zajištění po uzavření manželství. *„Vzájemné povědomí snoubenců o jejich zdravotním stavu je problematikou značně diskutabilní. Zákon ani žádný podzákoný předpis neukládá budoucím manželům povinnost podrobit se před vstupem do manželství*

¹⁶ ŠÍNOVÁ, R., ŠMÍD, O. a kolektiv: *Manželství*. Praha: Leges, 2014, 336 s. ISBN 978-80-7502-046-8, s. 96

*lékařské prohlídce či například určité choroby pod možným následkem neplatnosti manželství obligatorně přiznat.*¹⁷ Zde vyvstává otázka, zdali je systém správně nastaven. Domnívám se, že pokud se partneři rozhodnou vstoupit do svazku manželského, měli by mít o takových věcech povědomí. Také se ale domnívám, že ve stavu zamilovanosti zkrátka tak důležité věci mnohdy ani neřeší, nebo mají pocit, že partnera velmi dobře znají a naprosto mu důvěřují, proto by je ani nenapadlo, že by například jeden druhému mohl závažné věci ohledně zdravotního stavu zatajit. Záleží pak na morálce každého z nich, jak se k situaci postaví, přičemž na zjištění zdravotního stavu snoubence nelze požadovat právní nárok.

Dříve tuto problematiku potřebných prohlášení snoubenců upravoval ZOR, přičemž nově zákon snoubencům ukládá povinnost učinit všechna zmíněná prohlášení před samotným projevením sňatečné vůle, což je nedílnou součástí předoddavkového řízení, které je započato žádostí o provedení sňatečného obřadu.

Mezi vedlejší prohlášení dále spadá volba příjmení, které budou následně snoubenci v manželství užívat, kdy dle OZ existuje několik variant, kterým se dále budu věnovat v samostatné kapitole věnující se právním následkům, které s sebou manželství přináší.

4.6 Jiné způsoby uzavření manželství

Kromě běžného, standardního uzavírání manželství, existují i jiné způsoby, které nazýváme zvláštními. Jedná se tedy o uzavírání manželství ve zvláštních situacích, které jsou vymezeny v OZ v ustanoveních § 667 - § 669.

4.6.1 Uzavření manželství v případě ohrožení života snoubence

Prvním ze zvláštních případů je situace, kdy je život snoubence, nebo obou snoubenců přímo ohrožen. Z předchozích kapitol je zřejmé, že celý proces, který předchází samotnému uzavření manželství, je poměrně zdlouhavý. Proto zákon,

¹⁷ ŠÍNOVÁ, R., ŠMÍD, O. a kolektiv: *Manželství*. Praha: Leges, 2014, 336 s. ISBN 978-80-7502-046-8, s. 100

konkrétně OZ v ustanovení § 667 pamatuje i na situace, kdy může vlivem zdravotního stavu dojít k přímému ohrožení života a s ohledem na takovou skutečnost, by snoubenci nebyli schopni manželství uzavřít, jelikož by například jeden z nich zemřel důsledkem nemoci, či nehody dříve, než by k uzavření manželství došlo. V takovém případě lze celý proces velmi zkrátit a to způsobem, že je upuštěno od předložení potřebných dokladů, či osvědčení a není zde povinnost přítomnosti matrikáře – tedy neproběhne standardní předoddavkové řízení. V této situaci pak může sňatečný obřad provést každý orgán uvedený v OZ, nebo také jiný úřad stanovený MatrZ na kterémkoliv místě, což platí obdobně i pro církevní sňatky, přičemž se jedná o tzv. neformální průběh. Pokud by k uvedené situaci došlo mimo území České republiky, lze takové manželství uzavřít před diplomatickou misí, nebo konzulárním úřadem České republiky.

„I přes značné úlevy, které jsou s tímto zvláštním způsobem uzavření manželství spojeny, existují i za této situace skutečnosti, na kterých je třeba bezvýhradně trvat. Snoubenec, který je v ohrožení života, totiž musí být ve stavu, kdy je schopen projevit sňatečnou vůli, samozřejmostí je také přítomnost dvou svědků, kteří eventuálně pomohou nesrovnalosti spojené s uzavřením manželství v ohrožení života dosvědčit.“¹⁸

Na závěr této kapitoly považuji za důležité uvést fakt týkající se uzavírání manželství v případě ohrožení života snoubence, či snoubenců v době covidové. V roce 2020 jsme se na území České republiky setkali s pro nás naprosto novou situací. Dne 12. března 2020 byl Usnesením vlády České republiky č. 194 vyhlášen pro území České republiky z důvodu ohrožení zdraví v souvislosti s prokázáním výskytu koronaviru (označovaný jako SARS CoV-2) na území České republiky první NOUZOVÝ STAV po dobu 30 dnů. Vzniklá situace přinášela další kroky vlády, jako dočasné znovuzavedení ochrany vnitřních hranic České republiky, zákaz cestování nejprve do rizikových zemí, následně zákaz volného pohybu i na území České republiky, dokonce i zákaz školní docházky týkající se základní, střední i vysokoškolské výuky a mnohé další. V této době bylo nejprve omezeno konání svatebních obřadů jakožto společenských akcí, a to v počtu

¹⁸ ŠÍNOVÁ, R., ŠMÍD, O. a kolektiv: *Manželství*. Praha: Leges, 2014, 336 s. ISBN 978-80-7502-046-8, s. 101–102

přítomných osob, kdy postupem času a s ohledem na stále trvající nouzový stav a šíření infekce byly takové i jiné společenské akce úplně zakázány. Důležitým závěrem ale je, že se zmíněný zákaz nevztahoval na uzavírání sňatků v případě ohrožení života snoubence, proto v takovém zvláštním a jediném případě mohlo k uzavření manželství dojít.

4.6.2 Uzavření manželství zmocněncem

Druhým zvláštním případem je uzavření manželství zmocněncem, přičemž tím může být pouze zletilá fyzická osoba, jejíž svéprávnost není v této oblasti omezena. Jde tedy o zastoupení na základě plné moci, což upravuje OZ v ustanovení § 669. Plná moc musí v takovém případě splňovat předepsaná kritéria, jimiž je písemná forma, ověření totožnosti jak snoubence, tak zmocněnce a prohlášení o příjmení. Dále musí obsahovat údaje o skutečnostech, že snoubencům nejsou známy překážky, které by bránily v uzavření manželství a že znají navzájem svůj zdravotní stav, zvážili budoucí majetkové poměry atd. Taková plná moc musí být taktéž podepsána a úředně ověřena. Plnou moc lze i odvolat, a to za předpokladu uvedeném v témže ustanovení v odstavci třetím, kdy OZ přímo uvádí: *„Odvolání plné moci je účinné jen tehdy, dozví-li se o něm druhý snoubenec dříve, než učiní svůj sňatečný projev vůle.“*

Aby mohlo být uzavřeno manželství za využití zmocněnce, je třeba zažádat o povolení, o kterém pak rozhoduje krajský úřad v běžném správním řízení. O následném povolení, či nepovolení je vždy vydáno správní rozhodnutí, proti kterému se lze odvolat k Ministerstvu vnitra.

Nutno dodat, že uzavření manželství v zastoupení je povoleno jen ve vážných důvodech a výjimečných situacích. Za takové důvody lze považovat např. dlouhodobý pobyt jednoho ze snoubenců v zahraničí, nebo špatný zdravotní stav vyžadující si umístění v léčebně, dále pak těhotenství snoubenky ve vysokém stupni těhotenství, kdy je zájmem všech, aby bylo dítě porozeno již v manželství.

Uvedené důvody musí následně posoudit příslušný krajský úřad, v jehož obvodu má být manželství uzavřeno a může, nikoliv není jeho povinností, takové povolení

udělit, což vyplývá z dikce ustanovení § 669 OZ, přičemž z uvedeného jasně plyne, že na takové povolení nemají snoubenci – žadatelé žádný právní nárok.

4.6.3 Uzavření manželství v zahraničí

Posledním zvláštním způsobem vzniku manželství se věnuje ustanovení § 668 OZ, které se týká uzavírání manželství mimo území České republiky mezi českými státními občany, přičemž říká: „*Státní občan České republiky může mimo území republiky uzavřít manželství také před diplomatickou misí nebo konzulárním úřadem České republiky.*“ V praxi se pak tyto sňatky nazývají tzv. konzulární sňatky. Účinky takového sňatku jsou stejné, jako by došlo k uzavření manželství na území České republiky, jelikož jak vyplývá ze zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém (dále jen „ZMPS“), sňateční způsobilost osoby uzavřít manželství je dána právním řádem státu, jehož je osoba občanem.

Možnost uzavřít takový sňatek je pak dána Vídeňskou úmluvou o konzulárních stycích ve svém článku 5 odstavce prvního písm. f). „*Protože otázka diplomatických styků je silně provázána principem vzájemnosti, možnost uzavřít manželství v zahraničí nesmí odporovat zákonům států, kde je konzulární mise umístěna.*“¹⁹

Občan České republiky, který hodlá uzavřít manželství na jiném území než českém, je také povinen předložit příslušnému úřadu tzv. *vysvědčení o právní způsobilosti k uzavření manželství*.²⁰ Takové vysvědčení vydá matriční úřad snoubenci dle místa trvalého pobytu za předpokladu, že tomu nebrání žádná zákonná překážka, přičemž platnost takového vysvědčení je 6 měsíců od data vydání, stejně jako je tomu u dotazníku k uzavření manželství, či osvědčení.

Zde se naskýtá otázka, jak je to s evidencí takových manželství? V těchto případech vydá zastupitelský úřad snoubencům potvrzení o uzavřeném manželství, které jim slouží jako doklad do doby, než jim bude zaslán list oddací. Zmíněný protokol se následně na základě *Žádosti o zápis uzavření manželství*²¹

¹⁹ ŠÍNOVÁ, R., ŠMÍD, O. a kolektiv: *Manželství*. Praha: Leges, 2014, 336 s. ISBN 978-80-7502-046-8, s. 238

²⁰ Příloha D

²¹ Příloha E

odešle na Zvláštní matriku se sídlem v Brně, přesněji Úřad městské části Brno – střed, která poté oddací list vystaví a odešle jej na požadovanou adresu.

4.7 Uzavření manželství s občanem cizího státu

V předešlé kapitole bylo pojednáváno o uzavření manželství v zahraničí mezi osobami s českým občanstvím. V této kapitole bude pozornost věnována uzavření manželství s občanem cizího státu na území České republiky, tedy tzv. manželství s mezinárodním prvkem. *„Manželstvím s mezinárodním prvkem můžeme rozumět manželství dvou občanů rozdílných států, kdy mezinárodním prvkem je sám manžel, nebo, za situace, kdy cizím prvkem je zahraničí, manželství, které bylo uzavřené v jiném státě, než v společném státě pro oba manželé, případně společný majetek manželů situovaný v zahraničí.“*²²

Dříve, a to zejména před otevřením hranic, k čemuž došlo po roce 1989 nebylo smíšené manželství úplně obvyklé. Stalo se jakýmsi trendem až v souvislosti s možností vycestovat mimo území, kdy lidé opouštěli Českou republiku především při cestách za lepším výdělkem a při těchto příležitostech počali navazovat vztahy s cizinci. Z toho důvodu musela na nově vzniklou situaci reagovat i Evropská unie a upravit dopady, který manželský svazek obnáší. Jelikož se tedy jedná o svazky s cizím státním příslušníkem, zásadním pramenem v této úpravě je ZMPS, přičemž z ustanovení § 48 odst. 1 plyne, že se způsobilost osoby k uzavření manželství řídí právním řádem státu, jehož je osoba občanem²³. Tedy občanství osob je tzv. určovatelem sňateční způsobilosti, kdy z uvedeného vyplývá, že způsobilost bude posuzována u každé osoby samostatně.

Aby bylo takové manželství platné a existentní, musí i v tomto případě proběhnout předoddavkové řízení, které se v mnohém neliší od standardního. V ustanovení § 35 MatrZ je pak uvedeno, jaké další doklady musí osoba, která chce vstoupit do manželství s cizincem doložit matričnímu úřadu k předepsanému tiskopisu, přičemž doklad o právní způsobilosti k uzavření manželství nesmí být starší než 6 měsíců od jeho vydání. Zákon nicméně umožňuje i prominutí

²² ŠÍNOVÁ, R., ŠMÍD, O. a kolektiv: *Manželství*. Praha: Leges, 2014, 336 s. ISBN 978-80-7502-046-8, s. 235

²³ ZMPS

předložení potřebných dokladů, a to v případě, pokud by bylo jejich opatření spojeno s těžko překonatelnou překážkou.²⁴ Existenci vážné překážky prokazuje žadatel. Častým důvodem pro upuštění od předložení dokladů bývá skutečnost, že dotčené státy požadované doklady nevydávají. O prominutí předložení dokladů se vede správní řízení, které je zakončeno správním rozhodnutím, a to v obou případech, tedy pokud je i není žádosti vyhověno. „*Prominout lze nejen samotné předložení dokladů, ale v odůvodněných případech též vyšší ověření cizozemských dokladů, je-li v konkrétním případě vyžadováno. V tomto případě se ovšem vydává správní rozhodnutí pouze tehdy, je-li žádost zamítána.*“²⁵

Zmíněné podmínky lze aplikovat pouze u cizinců, kteří jsou občany Evropské unie, či občany jiného smluvního státu dle Dohody o Evropském hospodářském prostoru. Pro občany třetích států je dána navíc zvláštní podmínka, která je zakotvena v ustanovení § 35 odst. 2 MatrZ, přičemž tyto osoby musí nad rámec potřebných dokladů doložit potvrzení vydané Policií České republiky o oprávněnosti pobytu na území České republiky, kdy takové potvrzení nesmí být starší než 7 pracovních dnů.²⁶

Na závěr této kapitoly je třeba zmínit, že sňatek s cizincem lze uzavřít ve formě sňatku občanského i církevního, přičemž v obou případech plyne z dikce § 39 MatrZ povinnost přítomnosti tlumočnicka.

4.7.1 Fingované manželství

Uzavírání manželství s občanem cizí země, o čemž pojednává předchozí kapitola, má však i svoje úskalí. Pojem manželství by samo o sobě mělo předurčovat spojení dvou osob na základě dobrovolného, láskyplného vztahu. Není tomu vždy ale tak. V praxi totiž dochází velmi často k uzavírání fiktivních, či fingovaných manželství, ať už za účelem zisku majetku, či možnosti získání trvalého pobytu na našem území, nebo českého státního občanství. Jedná se

²⁴ § 35 odst. 5 MatrZ

²⁵ Ministerstvo vnitra České republiky: *Základy matričního práva, Praktický průvodce a rádce úředníka pro přípravu na matriční zkoušku podle zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.* Praha 2022: Ministerstvo vnitra. ISBN 978-80-7616-128-3

²⁶ § 35 odst. 2 MatrZ

v podstatě o „výměnný obchod“. V posledních letech je uzavírání sňatků s cizincem poměrně rozšířená forma nelegální migrace. Otázkou je, zda je možné tomuto účinně zamezit a včas takové sňatky eliminovat. Existují určité prostředky, které jsou využívány k rozpoznání pravého sňatku od fingovaného. Těmito jsou například pohovory a dotazníky, které by měli odhalit, zda se partneři navzájem znají a zda o sobě vědí informace, které by o sobě každý pár po určité době soužití vědět měl.

V případě odhalení fingovaného manželství pak český právní řád – potažmo trestní právo, šetří účelovost takového sňatku jako trestný čin Napomáhání k neoprávněnému pobytu na území republiky.²⁷

Avšak novým trendem se stává účelové uzavírání sňatků v zahraničí, jelikož tuzemské právo trestá jen při napomáhání k pobytu v České republice. „*Cizinecká policie upozorňuje na nový trend v oblasti účelových sňatků. Češky si nově cizince berou v zahraničí, nejčastěji v Rakousku, Německu nebo na Kypru. Jejich manželé tam automaticky získají trvalý pobyt a přístup do Evropské unie.*“²⁸

Převážně se pak jedná o osoby, které mají nařízeno opustit zemi a účelovým sňatkem si tak chtějí pobyt zlegalizovat.

4.8 Právní následky uzavření manželství

Občas se setkáváme s názorem, že manželství znamená jen „cár“ papíru, ovšem není tomu tak. Nejenom že s sebou manželství a společný život novomanželů přináší zásadní změnu v jejich tzv. statusovém postavení ve společnosti – dochází ke změně statusu svobodný/svobodná na ženatý/vdaná. Dále již nejednají v zásadních věcech sami za sebe, ale jednají jako pár, například ve věcech týkajících se sepsání hypotečních úvěrů, půjček apod. Důsledkem sňatku vzniká společné jmění manželů (dále jen „SJM“), což znamená, „že každý

²⁷ § 347 TZ: „Kdo v úmyslu získat neoprávněný majetkový nebo jiný prospěch pomáhá jinému k neoprávněnému pobytu na území České republiky, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti.“

²⁸ i.Rozhlas.cz: *Účelové sňatky teď české nevěsty uzavírají i v zahraničí, můžou uniknout trestu* [online]. [cit. 18.8.2022]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/ucelove-snatky-ted-ceske-nevesty-uzaviraji-v-zahranici-muzou-uniknout-trestu_1707290800_rez

*z manželů je nadále vlastníkem celé věci, přičemž jeho vlastnické právo je omezeno stejným vlastnickým právem druhého manžela.*²⁹

V neposlední řadě v daném okamžiku uzavření manželství vzniká také zákonná překážka bigamie, přičemž v manželství nelze uzavřít manželství, či registrované partnerství jiné, dokud předchozí svazek nezanikne.

4.8.1 Příjmení manželů

Po uzavření manželství dochází ve většině případů ke změně příjmení jednoho z manželů, přičemž častěji si přebírají příjmení ženy od svých protějšků. Z dikce § 660 OZ vyplývá, že existují tři možnosti, ze kterých si snoubenci po vzájemné dohodě vyberou, kdy konečnou variantu sdělí prohlášením již při sňatečném obřadu.

První možností je zvolení příjmení společného a je jen na dohodě mezi snoubenci, které z příjmení si za společné zvolí, což uvádí ustanovení § 660 písm. a) OZ. Tento způsob řadíme mezi nejběžnější a nejčastěji využívaný.

Druhým možným způsobem je dle ustanovení § 660 písm. b) OZ varianta, kdy si každý ponechá své dosavadní příjmení. Což ale nemusí být variantou trvalou. Existuje totiž možnost se i později dohodnout na užívání příjmení společného, přičemž musí manželé učinit prohlášení orgánu veřejné moci, což ukládá ustanovení § 661 odst. 2 OZ. Pokud se ale rozhodnou v manželství užívat každý svoje příjmení, zákon pak pamatuje i na budoucí, či již děti narozené, kdy snoubenci musí již při sňatečném obřadu prohlásit, které z příjmení bude příjmením jejich společných dětí.

Třetí variantou je pak tzv. příjmení připojované. Jedná se tak o možnost, kdy jeden z manželů má za jménem kromě příjmení společného připojeno i příjmení dosavadní, což vyplývá z dikce § 660 písm. c) OZ.

Dle MatrZ musí být příjmení utvořeno v souladu s pravidly české mluvnice a lze jej užívat i v mužském tvaru.

²⁹ DVORÍKOVÁ ZÁVODSKÁ, J. a kol. *Manželství a rozvody Praktický návod jak problémy řešit a jak jim předcházet*. 1. vyd. Praha: LINDE. 2002. ISBN 80-86131-34-4. s. 18

4.8.2 Práva a povinnosti manželů

Okamžikem nabití nového společenského statusu ženatý/vdaná, tozn. ihned po uzavření manželství, vznikají manželům zákonné povinnosti a práva – lidově řečeno „*rukou společnou a nerozdílnou.*“ Manželství má především plnit společenskou a biologickou funkci, přičemž se tedy jedná převážně o mravní normu. Pro manžele by mělo být samozřejmostí, chovat se k sobě s úctou, vzájemně se podporovat a v případě potřeby si podat pomocnou ruku. Ne vždy to tak ale je, proto na uvedené myslí zákon a svými ustanoveními osoby v manželství chrání.

Práva a povinnosti manželů se víceméně dělí dle osobní, či majetkové povahy. „*Již komentář k o. z. o. užívá toto dělení a jako hlavní rozdíl uvádí, že práva osobní jsou nepřenositelná a nezděditelná, kdežto práva věcná čili majetková z manželství vznikající jsou přenositelná i zděditelná.*“³⁰

Co se týče vzájemných práv a povinností osobní povahy, OZ se tomuto věnuje v ustanovení § 687, z čehož vyplývá rovnost mezi manžely a dále pak OZ v ustanovení § 687 odst. 2 přímo uvádí: *Manželé si jsou navzájem povinni úctou, jsou povinni žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat svou důstojnost, podporovat se, udržovat rodinné společenství, vytvářet zdravé rodinné prostředí a společně pečovat o děti.*³¹ Před účinností nového OZ byly vztahy mezi manžely vymezeny právní úpravou uvedenou v ZOR v ustanoveních § 18 až § 21.

Mezi osobní dále řadíme vzájemnou informovanost mezi manžely týkající se svých příjmů, jmění a dále také stávajících, či plánovaných pracovních, studijních nebo podobných činností, kdy zde vyplývá povinnost brát zřetel na zájem rodiny, druhého manžela a nezletilé děti, popřípadě dalších členů rodiny.

Druhou částí – tedy majetkovou povahou, rozumíme uspokojování potřeb rodiny, což vyplývá z dikce § 690 OZ, kdy je povinností každého z manželů přispívat na potřeby rodiny a domácnosti dle svých možností a schopností tak, aby

³⁰ ŠÍNOVÁ, R., ŠMÍD, O. a kolektiv: *Manželství*. Praha: Leges, 2014, 336 s. ISBN 978-80-7502-046-8, s. 133

³¹ § 687 OZ

životní úroveň všech členů rodiny byla srovnatelná, což se týče i bezdětných domácností.

Po uzavření manželství je pak brán společný majetek jako specifická forma spoluvlastnictví, tedy tzv. Společné jmění manželů (dále jen „SJM“), kdy se jedná o majetek nabytý za trvání manželství. Existují ovšem výjimky, na které se SJM nevztahuje, což vyplývá z dikce § 709 OZ a týká se například věcí, které jsou určeny k osobní potřebě jednoho z manželů, majetku nabytého darem, nebo uplatňovaných náhrad nemajetkové újmy za bolestné, či nemoc z povolání. Součástí SJM je ale nově zisk z toho, co náleží výhradně jednomu z manželů.³²

4.8.3 Bydlení manželů

Logickým vyústěním manželství je mimo jiné fakt, že manželé sdílí společné obydlí, což ostatně ukládá zákon, kdy jsou manželé dle OZ povinni žít spolu. Předpokládá se tedy, že sdílí společnou domácnost. Není stanoveno, o jaký druh – typ obydlí se má jednat a taktéž není rozhodující, zda mají rozdílné místo trvalého pobytu, což vyplývá z ustanovení § 10 odst. 2 zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel (dále jen „EO“), konkrétně: *„Z přihlášení občana k trvalému pobytu nevyplývají žádná práva k objektu uvedenému v odstavci 1 ani k vlastníkovi nemovitosti.“* Odlišný trvalý pobyt totiž neznamená, že manželé spolu fakticky nežijí. *„Jako subsidiární vodítko můžeme použít vymezení společné domácnosti – manželé spolu žijí a společně uhrazují náklady.“*³³

Na jedné straně zákon ukládá povinnost manželů žít spolu, kdy je bráno společným obydlím takové místo, kde mají rodinnou domácnost, současně ale z dikce § 743 odst. 3 OZ vyplývá, že je na dohodě manželů, zda budou žít spolu či odděleně, přičemž taková dohoda má stejné právní účinky jako opuštění rodinné domácnosti s úmyslem žít trvale jinde.³⁴ Odlišnost v místě pobytu bývá zpravidla z důvodu, kdy se manželé nemohou, nebo nechtějí rozvést kvůli majetku, či potomkům.

³² § 709 odst. 2 OZ

³³ PLECITÝ Vladimír, SALAČ Josef, *Základy rodinného práva*. 1 vyd. Praha: EUROUNION, s.r.o. 2001. ISBN 80-7317-002-7, str. 35

³⁴ § 743 odst. 3 OZ

Stěžejním pojmem je rodinná domácnost, kdy její vybudování vede k trávení společného času, výchově dětí a kumulaci manželského a rodinného života. Dle zákona existuje několik variant, které upravují bydlení manželů.

Prvním způsobem bydlení manželů je nabytí společné nemovitosti po uzavření, či za trvání manželství, což spadá do SJM. V tomto případě mají manželé oba rovná práva k užívání. Druhou možností je situace týkající se závazkového práva, z čehož plyne, že pokud měl jeden z manželů před vznikem manželství nájemní právo k domu, či bytu, pak po uzavření manželství vzniká nájemní právo k pronajaté nemovitosti i druhému z manželů.

V případě nemovitosti náležející do vlastnictví pouze jednomu z manželů – tedy takovou nemovitost nabyt před uzavřením manželství, pak druhému z manželů nevzniká automaticky vlastnické právo, ale pouze právo v takové nemovitosti bydlet. V ustanovení § 747 odst. 1 OZ je uvedeno: *Má-li alespoň jeden z manželů právo nakládat domem nebo bytem, ve kterém se nachází rodinná domácnost manželů nebo rodiny, a tohoto domu nebo bytu je k bydlení manželů nebo rodiny nezbytně třeba, musí se zdržet všeho a předejít všemu, co může bydlení znemožnit nebo ohrozit. Manžel zejména nesmí bez souhlasu druhého manžela takový dům nebo byt zcizit nebo k domu, jeho části nebo k celému bytu zřídit právo, jehož výkon je neslučitelný s bydlením manželů nebo rodiny, ledaže zajistí manželovi nebo rodině po všech stránkách obdobné bydlení s bydlením dosavadním.* Pokud by však došlo k takovému jednání, které by bylo v rozporu s ustanovením v prvním odstavci § 747 OZ, pak se lze dovolat ze strany druhého manžela k neplatnosti právního jednání.

4.9 Neplatné a zdánlivé manželství

Tato kapitola bude věnována manželství zdánlivému a neplatnému. Jelikož je uzavření manželství právním úkonem, česká právní úprava vymezuje podmínky, které brání vzniku, či trvání manželství, které bylo uzavřeno nezákonně, či u kterého je předpoklad, že nebude moci v budoucnu plnit svůj účel. Pokud neplní manželství svoji funkci, nebo pokud bylo uzavřeno i přes jakoukoliv zákonnou překážku, pak trpí manželství vadou. Nutno zmínit, že díky povinnému předoddavkovému řízení, následné přítomnosti svědků, veřejnosti a v případě

občanského sňatku i matrikáře, dochází k uzavření manželství s opomenutím zákonných překážek jen minimálně.

Rozdíl mezi neplatným a zdánlivým manželstvím je pak v tom, zda je jejich existence spojena s postihem či nikoli.

4.9.1 Neplatné manželství

Za neplatné manželství (lat. *matrimonium invalidum*, popř. *matrimonium nullum*) považujeme takové, které bylo uzavřeno i přes existující zákonnou překážku – tedy trpí vadou, kdy je tato právní úprava zakotvena v § 680 až § 686 OZ, s čímž úzce souvisí taxativní vymezení zákonných překážek vymezených v § 672 až § 676 OZ. „Jde o tzv. *zápovědi manželství (impedimenta matrimonii)*. Z historické perspektivy tyto zápovědi byly různého charakteru a vyvolávaly vzhledem k manželství rozdílné následky a jejich okruh se postupem času neustále zužoval.“³⁵ Na takové manželství se pohlíží jako na platné do doby, než soud rozhodne rozsudkem o jeho neplatnosti, z čehož vyplývá, že neplatnost nastává až nabytím právní moci rozsudku soudu.

Mimo existence zákonných překážek, které brání uzavření manželství, dále zákon v ustanovení § 684 OZ uvádí: *Soud prohlásí manželství za neplatné na návrh manžela, jehož projev vůle o vstupu do manželství byl učiněn pod nátlakem spočívajícím v užití násilí nebo vyhrožováním násilím nebo jehož projev vůle o vstupu do manželství byl učiněn jen v důsledku omylu o totožnosti snoubence nebo o povaze sňatečného právního jednání.*³⁶ Takový návrh soudu lze podat nejpozději do jednoho roku.

Naše právní úprava však v souvislosti s neplatností manželství pamatuje i na ochranu zemřelého manžela, který podal takový návrh, ale zemřel dříve, než bylo pravomocným rozsudkem rozhodnuto o neplatnosti, přičemž v takovém případě je lhůta jednoho roku počítána od jeho smrti ve prospěch potomků a platí zde práva a povinnosti jako u rozvedených manželů ke společným potomkům.

³⁵ ŠÍNOVÁ, R., ŠMÍD, O. a kolektiv: *Manželství*. Praha: Leges, 2014, 336 s. ISBN 978-80-7502-046-8, s. 112

³⁶ § 684 odst. 1 OZ

V případě, kdy soud prohlásí manželství za neplatné, z právního hlediska se takové manželství považuje za neuzavřené, a to s účinností tzv. *ex tunc*, tedy ke dni uzavření manželství. Následně je nutné vypořádat majetkové poměry muže a ženy a taktéž určit otcovství dle dikce § 776 OZ. Dále dochází k úpravě mezi manžely ve smyslu změny osobního statusu na svobodná/svobodný, návrat k původnímu příjmení a taktéž zanikají práva a povinnosti manželů – tedy povinnost žít spolu, být si věrni apod.

Rozhodnout lze nejen na základě podaného návrhu soudu, ale také bez návrhu, kdy je oprávněním soudu ve zvláštních případech zahájit řízení *ex offio*. Tyto zvláštní případy jsou pak vymezeny v ustanovení § 685 odst. 1,2 OZ, které upravují porušení zásady monogamie, druhým případem je pak zákonná překážka příbuzenského vztahu.

4.9.2 Zdánlivé manželství

Klíčovým rozdílem mezi neplatným a zdánlivým (lat. *non matrimonium*, či *matrimonium putativum*) manželstvím je, že zdánlivé manželství fakticky nevznikne a nevyvolává tak žádné právní následky. Uzavření zdánlivého manželství je tak nulitním právním jednáním. Pokud by i přesto došlo k zápisu do matriky, je nezbytné, aby v takovém případě rozhodl soud o zdánlivosti manželství. „*Ne každé zdánlivé manželství musí být nutně deklarováno jako neexistetntní v soudním řízení.*“³⁷ Soud totiž naopak může dospět k závěru, že manželství bylo uzavřeno řádně a je považováno za platné.

Před přijetím nové právní úpravy, tedy v době účinnosti ZOR, bylo pracováno s termínem „neexistence manželství“, přičemž současně využívaná terminologie – zdánlivé manželství byla upravena až novým OZ v ustanovení § 677 a násl. Základní princip tohoto pojmu ale zůstal neměnný. O zdánlivé manželství by se jednalo, pokud by došlo k fyzickému, či jinému donucení k sňatečnému prohlášení jednoho ze snoubenců, které musí být svobodné, úplné a dobrovolné, dále pak z důvodu nedostatečnosti věku, v případě stejnopohlavních párů, nebo také

³⁷ ŠÍNOVÁ, R., ŠMÍD, O. a kolektiv: *Manželství*. Praha: Leges, 2014, 336 s. ISBN 978-80-7502-046-8, s. 116

v případě závažné duševní choroby jednoho ze snoubenců, kdy by nebyl schopen vlastního úsudku.

Za zdánlivé manželství ale naopak nebude považováno tzv. kulhající manželství, pokud bylo uzavřeno na zastupitelském úřadu třetího státu v České republice a dle práva třetího státu, a to i přes skutečnost, kdy je v ustanovení § 48 odst. 4 ZMPS uvedeno: „*Státní občan České republiky nemůže uzavřít manželství na zastupitelském úřadu cizího státu v České republice.*“ Což má fakticky vliv pouze na uznatelnost manželství v ČR.

Zákon v této závažné problematice pamatuje na ochranu společných dětí, či na vypořádání majetku jednotlivce dle své povahy, kdy z dikce § 679 OZ vyplývá, že je v těchto záležitostech nutné brát zřetel na jednání muže či ženy konající v dobré víře a pokud nelze jinak, je nezbytné postupovat využít ustanovení o bezdůvodném obohacení.

5 Zánik manželství

Stejně jako může manželství vzniknout jen při splnění zákonem stanovených podmínek, tak i jeho zánik je možný jen ze zákonných důvodů, což plyne z ustanovení § 754 OZ. Česká právní úprava vymezuje v podstatě čtyři způsoby možného zániku manželství, a to buď za života obou manželů, smrtí jednoho z manželů, prohlášením za mrtvého, či při změně pohlaví člověka. Změna pohlaví byla zavedena v novém OZ v ustanovení § 29, z kterého vyplývá, že uvedená transformace vede k zániku manželství, či registrovaného partnerství, což je logickým závěrem, když manželství může být uzavřeno jen mezi různopohlavními páry.

5.1 Zánik manželství smrtí

Úmrtím člověka (lat. exitus) nedochází jen k zastavení životních funkcí v organismu, které jsou tak spojeny s nevratnými změnami, ale také k zániku jeho právní osobnosti, což znamená nezpůsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti. Z uvedeného plyne, že po smrti jednoho z manželů není možné, aby manželství dál právně existovalo, proto dochází k jeho zániku ihned po úmrtí

prvního z nich. *„Zánik manželství spojuje zákon s okamžikem smrti, nikoli s vydáním úmrtního listu nebo jiného rozhodnutí deklarujících smrt člověka.“*³⁸

*„Nový občanský zákoník důsledně rozlišuje instituty jako důkaz smrti a domněnku smrti, na základě které dochází k prohlášení za mrtvého.“*³⁹

Nestačí tak pouhé prohlášení zbylého manžela, smrt musí být prokázána, přičemž po prohlédnutí těla zemřelého stanoveným způsobem, čemuž předchází ohlašovací povinnost, kterou má každý, kdo se o úmrtí dozvěděl nebo tělo našel, je smrt prokázána veřejnou listinou, což je vymezeno v ustanovení § 26 odst. 1 OZ jako důkaz smrti. Prohlídka těla je prováděna za účelem zjištění smrti osoby, pravděpodobné datum a čas úmrtí a také pravděpodobnou příčinu smrti – zda šlo o náhlé úmrtí bez cizího zavinění, přičemž pokud vyvstanou nesrovnalosti je nařízena soudní pitva.

Občanský zákoník pak vymezuje i situaci, kdy nelze tělo zemřelého prohlédnout předepsaným způsobem, načež v ustanovení § 26 odst. 2 uvádí: *„Nelze-li tělo mrtvého prohlédnout stanoveným způsobem, prohlásí člověka za mrtvého i bez návrhu soud, pokud byl člověk účasten takové události, že se jeho smrt vzhledem k okolnostem jeví jako jistá. V rozhodnutí určí soud den, který platí za den smrti.“*

V takových případech se jedná o zvláštní situace, např. letecké havárie.

5.2 Zánik manželství prohlášením manžela za mrtvého

Existují situace, kdy nelze jednoznačně smrt jednoho z manželů prokázat, a to z důvodu, že nebylo nalezeno tělo, tím pádem nedošlo k prohlédnutí těla předepsaným způsobem. Ovšem s ohledem na nastalé okolnosti, jako jsou např. letecké havárie, havárie v podobě výbuchu apod., lze mít takovou situaci za předvídatelnou a zde se pak jeví smrt jako jistá. V takovém případě je člověk

³⁸ ŠÍNOVÁ, R., ŠMÍD, O. a kolektiv: *Manželství*. Praha: Leges, 2014, 336 s. ISBN 978-80-7502-046-8, s. 190

³⁹ NOVOTNÝ, P., IVIČIČOVÁ, J., SYRŮČKOVÁ, I., VONDRÁČKOVÁ, P., *Nový občanský zákoník, Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: Grada Publishing, a.s., 2017, 208 s. ISBN 978-80-271-0431-4, s. 24

prohlášen soudem za mrtvého i bez návrhu a jako důkaz smrti pak slouží soudní rozhodnutí.

Prohlásit člověka za mrtvého lze i jiným způsobem, tedy na základě tzv. domněnky smrti, přičemž se jedná o takové situace, kdy lze mít důvodně za to, že dotyčný zemřel. Jedná se však o domněnku vyvratitelnou, což znamená, že v takovém případě postačí pouze pravděpodobnost smrti, nemusí zde být splněn požadavek jistoty smrti, avšak soudní řízení o prohlášení člověka za mrtvého lze zahájit pouze na návrh osoby, která na tom má právní zájem. *„Právní zájem na prohlášení člověka za mrtvého má nepochybně zejména manžel, ale i osoby blízké, spoluvlastníci nebo korporace, v níž měl zemřelý člověk účast apod.“*⁴⁰

Také je nezbytné rozlišovat prohlášení za mrtvého od rozhodnutí, kterým je jeden z manželů prohlášen za nezvěstného. Dle ustanovení § 73 OZ lze totiž člověka, který byl prohlášen za nezvěstného prohlásit za mrtvého až po uplynutí zákonné lhůty, a to nejdříve po uplynutí pěti let počítaných od konce roku, ve kterém došlo k prohlášení za nezvěstného.⁴¹ Pokud se jedná o nezletilého nezvěstného, pak toho nelze prohlásit za mrtvého dříve než v roce, kdy by dovršil 25 let věku. Podmínkou však je, že během uvedené lhůty nevystanou žádné informace o tom, že by daný člověk stále žil.

Pokud tedy dojde k prohlášení manžela za mrtvého, manželství zaniká ke dni, který je uveden v rozsudku soudu jako den smrti manžela, nové manželství však může druhý z manželů uzavřít až v momentě, kdy nabude rozsudek právní moci.

Zákon však pamatuje i na situace, kdy se manžel, který byl prohlášen za mrtvého znenadání objeví. Pokud by taková situace nastala, k prohlášení za mrtvého se nepřihlíží a osoba tak nabývá zpět veškerá svá práva a povinnosti, avšak manželství, či registrované partnerství se neobnovují.

⁴⁰ NOVOTNÝ, P., IVIČIČOVÁ, J., SYRŮČKOVÁ, I., VONDRÁČKOVÁ, P., *Nový občanský zákoník, Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: Grada Publishing, a.s., 2017, 208 s. ISBN 978-80-271-0431-4, s. 25

⁴¹ § 73 OZ

5.3 Zánik manželství z důvodu změny pohlaví

Naše právní úprava zakotvila nově zánik manželství právě na základě změny pohlaví, což vyplývá z dikce § 29 odst. 2 OZ. Žádná dřívější tuzemská právní úprava toto neznala. Dle OZ je změna pohlaví specifikována jako chirurgický zákrok spojený se znemožněním reprodukční funkce a přeměnou pohlavních orgánů. Zakotvení takové právní úpravy je spojena s rozvojem lékařské vědy. Změna pohlaví nemá vliv na osobní a majetkové poměry, ovšem manželství, či registrované partnerství však zaniká ke dni, ke kterému proběhla změna pohlaví, a to bez rozhodnutí soudu.

Změna pohlaví je také upravena v zákoně č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách (dále jen „SZS“), kdy ustanovení § 21 odst.1 zakotvuje změnu pohlaví transsexuálních pacientů jako chirurgický zákrok při současném znemožnění funkce. Ovšem v témže ustanovení v odstavci druhém písm. b) je uvedeno, že změnu pohlaví lze provést pouze u pacienta, *kteřý neuzavřel manželství nebo který nevstoupil do registrovaného partnerství anebo do obdobného svazku osob stejného pohlaví v cizině, popřípadě prokáže, že jeho manželství nebo registrované partnerství anebo obdobný svazek zaniklo.*⁴²

Zde tak dochází k rozporu s OZ, z čehož vyplývá, že dle platné právní úpravy není možné, aby v České republice došlo ke změně pohlaví u osoby, která stále žije v manželství, či registrovaném partnerství. *„Uvedená právní úprava § 29 OZ tak očividně směřuje na situace, kdy osoba žijící v manželství podstoupí změnu pohlaví v zahraničí nebo na případy, kdy bude chirurgický zákrok proveden i přes výslovný zákonný zákaz (např. pokud pacient předloží falešné či pozměněné doklady o tom, že jeho manželství bylo rozvedeno nebo že jej neuzavřel).“*⁴³

Občanský zákoník v konečném důsledku ale nemyslí na situace, kdy by osoby, které byly původně ve svazku manželském, či registrovaném partnerství, chtěly i nadále po prodělané transformaci u jednoho z nich, žít společně.

⁴² § 21 odst. 2 písm. b) SZS

⁴³ ŠÍNOVÁ, R., ŠMÍD, O. a kolektiv: *Manželství*. Praha: Leges, 2014, 336 s. ISBN 978-80-7502-046-8, s. 194

5.4 Zánik manželství rozvodem

Posledním způsobem ukončení manželství je rozvod manželství, přičemž se jedná o nejčastější způsob zániku manželství a současně je také jediným prostředkem, který umožňuje ukončit manželský svazek za života manželů. Rozvod manželství představuje pro mnohé velmi těžkou, mnohdy psychicky náročnou životní zkoušku, která je provázena množstvím vypjatých situací. Je nutné vyřešit péči o nezletilé děti, vypořádat SJM a také bydlení manželů po rozvodu.

V době účinnosti ABGB (Všeobecný občanský zákoník, v české právní praxi označován jako obecný zákoník občanský, který byl základním pilířem pro občanské právo) byly uplatňovány dvě možnosti zániku manželství, a to rozvod manželství *od stolu a lože* a *rozlučka*.

„V souvislosti s ukončením manželského soužití je třeba zdůraznit, že obecný občanský zákoník používal dva pojmy, které se významným způsobem ve své podstatě liší od pojmů užívaných v právní terminologii dnes. Rozvod v dnešním slova smyslu se označoval za rozlučku (Trennung der Ehe) a pojem rozvod se používal pro odluku neboli separaci (Scheidung von Tisch und Bett, separatio thori, mensae at habitationis).“⁴⁴

Rozvod manželství od stolu a lože byl tehdy založen na přísném konfesním principu, přičemž manželství katolíků bylo za života obou zásadně nerozlučitelné. Bylo jim umožněno žít separovaně, ale uzavření nového svazku bylo nepřípustné. Rozlučka katolicky založených manželů, která je svou podstatou dnešním rozvodem, pak nastala v momentě smrti jednoho z manželů, nebo v případě prohlášení za mrtvého jednoho z nich. Naopak u nekatolíků byla rozlučka možná i za života manželů, a to jen v případě zákonem stanovených taxativně vymezených závažných důvodů. *„Šlo o cizoložství, odsouzení pro zločin k nejméně pětiletému žaláři, zlomyslné opuštění manžela, rozlučku pro neznámý pobyt manžela, pokud se na veřejnou soudní výzvu do roka neobjevil, rozlučku pro*

⁴⁴ ŠMÍD, O., ŠÍNOVÁ, R. a kolektiv: Rozvod manželství. Praha: Leges, 2013, 336 s, ISBN 978-80-87576-66-3, s.22

*úklady nebezpečné životu a zdraví, opětovné těžké zlé nakládání a rozluku pro nepřekonatelný odpor, pokud oba manželé rozluku manželství žádali.*⁴⁵

Změnu pak v této problematice přinesla až tzv. **manželská novela**, zákon č. 320/1919 Sb., která i nadále rozlišovala rozdíl mezi výše uvedenými možnostmi zániku manželství, avšak nově zavedla možnost rozluky i katolicky založeným manželům, a to jen z taxativně vymezených důvodů. Zmíněná novela byla vnímána jako významný krok k modernizaci tehdejšího práva zaobírajíce se manželstvím. Zmínila jsem striktně dané důvody umožňující rozluku, přičemž tyto se dělily na **absolutní důvody rozluky** (např. cizoložství) a **relativní důvody rozluky** (např. hluboký rozvrat manželství, či nepřekonatelný odpor). Ve většině případů nebyla třeba souhlasu obou manželů, jelikož stačilo, aby návrh k soudu podal jen jeden z nich. Jediným rozlukovým důvodem, ke kterému bylo zapotřebí souhlasu obou manželů, byl dle manželské novely nepřekonatelný odpor, za což byl považován hluboký odpor mezi manžely navzájem, nebo jen jednoho z nich proti druhému, přičemž tento odpor spočíval na tělesném, či mravním základu, který nebylo možné ničím překonat.⁴⁶

Od 1.1.1950, tedy v poválečném období, vyšel v účinnost zákon č. 265/1949 Sb., zákon o právu rodinném (dále jen „ZoPR“), přičemž se jednalo o právní řád postavený na jiných principem a současně s větším zásahem do rodinného práva. Díky ZoPR se tak již nerozlišovalo mezi rozvodem od stolu a lože, nebo rozlukou. Byl zaveden jednoduchý pojem **rozvod**, přičemž se jedná o ustálenou terminologii využívanou dodnes. Rozvod tak nově umožňoval následné uzavření nového sňatku. ZoPR však vymezoval pouze jediný zákonný důvod, na jehož základě mohlo být manželství rozvedeno, a to hluboký a trvalý rozvrat manželství, což bylo vymezeno v ustanovení § 30. *„Zánik manželství rozvodem byl založen na tzv. **objektivním principu**, který byl **modifikován principem zavinění rozvratu**.”*⁴⁷

Z uvedeného tak vyplývá, že v době platnosti ZoPR bylo primárně zjišťováno, který z manželů se na rozvratu manželství zavinil, což bylo také obsahem výroku

⁴⁵ Tamtéž str. 23

⁴⁶ ŠMÍD, O., ŠÍNOVÁ, R. a kolektiv: Rozvod manželství. Praha: Leges, 2013, 336 s, ISBN 978-80-87576-66-3, s.27

⁴⁷ Tamtéž s. 29

soudního rozhodnutí. Dle dikce § 30 odst. 2 ZoPR pak nemohl žádat o rozvod manželství ten manžel, který rozvrat výlučně zavinil bez souhlasu druhého z manželů a dále nebyl rozvod možný v případě, pokud to bylo v rozporu se zájmem nezletilého dítěte/dětí.

Na uvedenou právní úpravu ZoPR dále navázal ZOR, kdy se jednalo o obsáhlou novelu, která byla s ohledem na přehlednost přijata jako nová kodifikace. Hlavní změnu pak ZOR přinesl v podobě opuštění principu zavinění, tzn. zjišťování, který z manželů rozvrat manželství výhradně zavinil. Rozvod byl tak založen na jediném objektivním důvodu rozvodu, čímž byl tzv. **kvalifikovaný rozvrat** (manželství již neplnilo svůj účel, dále se jednalo o stav, kdy rozvrat manželství byl nejen hluboký, ale i trvalý), ale současně bylo přihlíženo k zájmům nezletilých dětí. „*Předmětem zkoumání tedy již nebyla vina jednoho z manželů na rozvratu manželství (jako subjektivní hledisko), ale to, že manželství nenaplnuje svůj společenský účel jako objektivní hledisko.*“⁴⁸ Soud byl povinen zjišťovat příčiny rozvratu a svá zjištění uvést do svého rozhodnutí. Povinností manželů pak bylo dle OSŘ podat soudu návrh na zahájení smírčího řízení a až v případě negativního výsledku takového řízení bylo možné podat samotný návrh na rozvod manželství. Novelou ZOR, tedy zákonem č. 91/1998 Sb., byl do tehdejší právní úpravy zaveden institut tzv. nesporného rozvodu., přičemž zákon nově umožňoval rozvod manželů po vzájemné dohodě.⁴⁹ Zmíněná novela dále zavedla pojem rodičovská zodpovědnost, která sjednotila práva a povinnosti mezi rodiči a jejich dětmi. Především se jedná o souhrn práv a povinností při péči o nezletilé děti, jejich zastupování, dále o správu jejich jmění, jelikož i nezletilé děti mohou vlastnit svůj majetek, se kterým ale nemohou vzhledem ke své nesvéprávnosti nakládat. Tedy rodičovská zodpovědnost pak náleží oběma rodičům bez rozdílu, avšak je podmíněna plné způsobilosti k právním úkonům každého z nich.⁵⁰

⁴⁸ ŠMÍD, O., ŠÍNOVÁ, R. a kolektiv: Rozvod manželství. Praha: Leges, 2013, 336 s, ISBN 978-80-87576-66-3, s. 33

⁴⁹ NOVOTNÝ, P., IVIČIČOVÁ, J., SYRŮČKOVÁ, I., VONDRÁČKOVÁ, P., *Nový občanský zákoník, Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: Grada Publishing, a.s., 2017, 208 s. ISBN 978-80-271-0431-4, s. 28

⁵⁰ DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, J. a kol. *Manželství a rozvody. Praktický návod jak problémy řešit a jak jim předcházet*. 1. vyd. Praha: Linde, s.r.o., 2002. 104 s. ISBN 80-86131-34-4, str. 92

Oproti ZOR, současně platná právní úprava, kterou je nový OZ, používá místo pojmu rodičovská zodpovědnost termín **rodičovská odpovědnost**, kdy podle důvodové zprávy byl nový termín použit jen z důvodu zachování terminologické jednoty.⁵¹ Jedná se ale pouze o formulační změnu, přičemž „*obsah rodičovské odpovědnosti zůstal i v nové právní úpravě nezměněn.*“⁵²

Shodně, jako OZ ze ZOR převzal rodičovskou odpovědnost, tak i podstatu samotného rozvodu z velké části ze ZOR přejímá, když z dikce § 755 odst.1 OZ plyne, že manželství může být rozvedeno jen v případě, je-li soužití hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno a nelze očekávat jeho obnovení. Zároveň ale ustanovení § 755 odst. 2 OZ uvádí, že manželství v případě rozvratu nemůže být rozvedeno, a to s ohledem na zájmy nezletilých dětí a dále také s ohledem na zájem manžela, který se na hlubokém rozvratu převážně nepodílel a byla-li by mu tak způsobena zvlášť závažná újma (př. manželka po porodu na mateřské dovolené, která žije v nemovitosti svého manžela), což neplatí, pokud společně nežijí déle než 3 roky.

Na závěr této kapitoly musím zmínit plánovanou novelu OZ, kterou vláda opět podpořila, avšak ji prozatím nestihla projednat, přičemž má umožnit dohodu rodičů o opatrovnictví dětí a placení výživného po rozvodu bez rozhodnutí opatrovnického soudu, kdy cílem novely je menší zásah státu do rodinných záležitostí a s tím související rodičovské odpovědnosti. V případě schválení by došlo ke zkrácení rozvodového řízení přibližně o 3 měsíce a výrazně by se odlehčilo opatrovnickým soudům, kdy by byla jejich vytíženost snížena až o několik tisíc případů ročně, což není zanedbatelné číslo.

5.4.1 Rozvod a nezletilé děti

V případě, že není jiné východisko a rozvod je jediné možné řešení, je třeba v první řadě myslet na nezletilé děti, které z manželství vzešly. V takovém případě je alfa a omegou dohoda rodičů alespoň o dětech. Bohužel bývá pravidlem, že děti rozvodem trpí nejvíce. Pokud totiž k rozvodu dojde, ve většině případů jsou

⁵¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ASPI (databáze)

⁵² ŠMÍD, O., DEMJANOVÁ, R. a kolektiv: Povinnosti a práva rodičů k dětem. Praha: Leges, 2017, 232 s. ISBN 978-80-7502-195-3, s. 66

vztahy mezi rodiči tak zásadně poškozeny, že nejsou schopni se domluvit absolutně na ničem. Rodiče pak v mnohých případech bezohledně děti využívají jako „rukojmí“, přičemž si v danou chvíli vůbec neuvědomují, jak svým dětem ubližují. Dříve než soud pravomocně rozhodne o samotném rozvodu manželství, musí být záležitosti ohledně dětí vyřešeny, jinak nelze manželství rozvést, soudní proces pak bývá příliš zdlouhavý a v konečném důsledku s ohledem na průtahy neefektivní vůči dětem. Ve výsledku tím právě trpí zejména děti. Nemají stabilní zázemí, rodiče si je „přehazují jak horký brambor“, v horším případě se mohou objevit znaky násilí, což děti velmi negativně ovlivňuje v jejich budoucích životech.

Je nezbytné dbát zvláštní ochrany zájmů dítěte, což vyplývá např. z Úmluvy o právech dítěte, kdy zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoliv činnosti týkající se dětí, přičemž stát, který je smluvní stranou úmluvy, je zavázán zajistit dítěti takovou ochranu a péči, jaká je nezbytná pro jeho blaho.⁵³ Dále také zákon vychází z dikce § 3 odst. 2 písm. c) OZ: „*nikdo nesmí pro nedostatek věku, rozumu nebo pro závislost svého postavení utrpět nedůvodnou újmu.*“ OZ se pak dále v § 906 zabývá výkonem rodičovské odpovědnosti po rozvodu manželství, z čehož plyne, že soud před rozvodem nejprve rozhodne o péči o dítě, přičemž při rozhodování bere v potaz vztah ke každému z manželů a také ke svým sourozencům. Soudy v České republice tak jednají výhradně na principu nejmenšího postižení dětí rozvodem.

5.4.1.1 Formy péče o nezletilé děti před rozvodem manželství

Z předchozí kapitoly plyne, že pokud se rodiče rozhodnou ukončit společný vztah, ať už v manželství, či pouze partnersky svazek, je nezbytné vyřešit péči o nezletilé děti, které z takových vztahů vzešly. Ve většině případů o formě péče rozhoduje soud, avšak v případě nesezdaného svazku lze uzavřít tzv. mimosoudní dohodu, ale to jen v případě, že jsou rodiče schopni se na péči o dítě dohodnout bez zásahu třetí osoby.

Před samotnou žádostí o rozvod je pak třeba podat návrh k soudu na úpravu poměrů nezletilých dětí na dobu po rozvodu, přičemž má každý možnost využít

⁵³ Čl. 3 Úmluvy o právech dítěte, vyhlášené Sdělením federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o sjednání úmluvy o právech dítěte

v takovém případě pomoci advokáta, či pracovníka orgánu sociálně-právní ochrany dětí (dále jen „OSPOD“). Takový návrh lze podat i ze strany rodiče, přičemž v návrhu nesmí chybět informace o požadované formě péče a také navrhovaná výše alimentů. Tuzemská právní úprava umožňuje čtyři formy péče o nezletilé, kterými jsou výlučná péče, střídavá péče, společná péče a péče o nezletilé dítě třetí osobou. Blíže k jednotlivým formám v následujících kapitolách.

5.4.1.1.1 Výlučná péče o nezletilé dítě po rozvodu

Oba rodiče mají ke společným dětem zásadně stejná práva a povinnosti. V případě společného soužití celé rodiny pak nečiní výkon takových práv a povinností problémy. Ke střetu zpravidla dochází v případě rozvodu manželství. Ani jeden z rodičů nechce být krácen na právech, proto v takových případech musí soud rozhodnout, který z rodičů bude o nezletilé dítě s ohledem na jeho zájem v době po rozvodu pečovat, což plyne z ustanovení § 755 odst. 3 a § 906 OZ.

Soud při rozhodování o stanovení péče o dítě preferuje oboustrannou dohodu rodičů. Je brán ohled na citové vazby s rodiči, se sourozenci, na zázemí rodičů a životní poměry, v neposlední řadě je také důležitým faktorem způsob výchovy dítěte. Soud se zabývá otázkou, kdo v době před rozvodem o dítě řádně pečoval a dbal o jeho citovou, mravní a rozumovou výchovu.

O výlučnou péči se tedy jedná v případě, kdy je dítě svěřeno do výchovy pouze jednomu z rodičů, přičemž druhý rodič je povinný hradit stanovené výživné a má právo se s dítětem stýkat ve stanovený čas, nebo nad rámec po dohodě s rodičem, v jehož výlučné péči dítě je.

5.4.1.1.2 Střídavá péče

Mezi další formu péče řadíme péči střídavou. Jedná se o situaci, kdy nezletilé dítě žije střídavě s každým z rodičů a oba se tak mohou podílet na jeho výchově. Intervaly se mohou různit, zákon nikde taxativně neuvádí délku, po kterou by mělo být nezletilé dítě u každého z nich, avšak je vždy brán na zřetel zájem dítěte. Zaleží na vzájemné dohodě rodičů, přičemž opět rozhoduje soud. Jedná se o velmi alternativní péči, jelikož čas strávený mezi dítětem a jedním z rodičů může být buď velmi podobný, stejný, či například týden u jednoho rodiče, víkendy u

druhého apod., avšak ve výsledku je dané časové období přesně vymezené soudem a je nutné se řídit rozsudkem a tento dodržovat. V opačném případě by se rodič mohl dopustit přečinu Maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání dle § 337 odst. 4 TZ, který říká: *„Kdo poté, co proti němu byla bezvýsledně použita opatření v občanském soudním řízení směřující k výkonu rozhodnutí soudu nebo soudem schválené dohody o výchově nezletilých dětí, včetně úpravy styku s dítětem, maří výkon takového rozhodnutí nebo dohody, nebo kdo se dopustí závažného jednání, aby zmařil výkon rozhodnutí jiného orgánu veřejné moci týkajícího se výchovy nezletilých dětí, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.“*⁵⁴

Spousta odborníků se shoduje, že tato forma péče je pro děti nejlepším řešením v případě, že oba rodiče mají stejný zájem na péči o děti a jsou schopni se rozumně dohodnout, s čímž se plně ztotožňuji. Dle mého názoru je pro děti, a to nejen po rozvodu, opravdu důležité, mít zázemí a jistoty minimálně v tom, že je rodiče stále stejně milují i přesto, že již nemohou bydlet společně jako rodina.

Při zvolení této formy je ovšem důležité dbát o to, aby nebyl narušen běžný režim dětí, do čehož spadá školní docházka, docházka na kroužky, nebo i kontakt s kamarády. Děti by zkrátka měly být co nejméně zatížené z důvodu rozpadu manželství jejich rodičů. Dle nálezu Ústavního soudu pod sp. zn. I. ÚS 1554/14, ze dne 30. 12. 2014 – Vyloučení střídaté péče o nezletilé dítě nelze založit pouze na absenci či nevhodnosti komunikace mezi jeho rodiči. *„Vzhledem k presumpci, že v nejlepším zájmu dítěte zpravidla je, aby bylo v péči obou rodičů, Ústavní soud formuloval subjektivní a objektivní kritéria, jimiž se mají obecné soudy řídit při rozhodování o svěřením dítěte do péče. Soudy mají posuzovat všechna relevantní kritéria samostatně. Inspiraci našel Ústavní soud i v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva a zdůraznil nutnost zjišťovat, zda mají osoby, jimž má být dítě svěřeno do péče, o něj upřímný zájem.“*⁵⁵

⁵⁴ § 337 odst. 4 TZ

⁵⁵ FOREJTOVÁ, M., BURIÁNOVÁ, P., VNENK, V. a kol. *Judiciální doktrína Ústavního soudu České republiky ve věcech rodinného práva za období 2014–2020*. Praha: Wolters Kluwer, 2021, 180 stran, ISBN 978-80-7676-145-2, str. 28

Co se týče výživného, v tomto případě mohou být oba rodiče výživného zproštěni, přičemž v době, kdy má každý rodič dítě u sebe, hradí veškeré potřeby a naopak. V druhém případě je výživné stanoveno u každého z nich soudně.

5.4.1.1.3 Společná péče

I když by se tato forma mohla jevit jako ideální, není úplně obvyklá. Jedná se o situaci, kdy dítě buď dál bydlí ve společné domácnosti s oběma rodiči, i přesto, že ti jsou rozvedeni, nebo pokud rodiče bydlí zvlášť, pobyt dítěte se střídá u rodičů po vzájemné dohodě. Tato forma se doporučuje především u starších dětí, ale je zde nutná absolutně 100 % schopnost dohody mezi rodiči. Výživné se pak obvykle nehradí.

5.4.1.1.4 Péče o nezletilé dítě třetí osobou

Poslední forma je ještě méně obvyklá než ta předchozí. V některých případech je totiž nezbytné, aby soud určil osobu, která bude o dítě řádně pečovat. Jedná se převážně o situace, kdy soud neshledá ani jednoho z rodičů způsobilým k péči o děti. *„Soud zbaví rodiče rodičovské odpovědnosti, pokud zneužívá rodičovskou odpovědnost nebo její výkon, musí se přitom jednat o závažné, podstatné, opakované, eventuálně dlouhodobé zneužívání (například jde o jednání, které ohrožuje tělesný a duševní vývoj dítěte, či situaci, kdy rodič umožní dítěti páchat trestnou činnost, svádí je nemorálnímu způsobu života, týrá je atd.), nebo pokud závažným způsobem zanedbává rodičovskou odpovědnost nebo její výkon (§ 871 odst. 1 OZ), například dlouhodobě neplní rodičovská práva a povinnosti k dítěti, projevuje o dítě, zejména o jeho výchovu a výživu, absolutní nezájem, neprojevuje snahy převzít je do rodinné výchovy, vede nemorální způsob života atp.“⁵⁶*

V těchto případech se jedná o odebrání dítěte zásahem do práva na rodinný život předběžným opatřením, jímž je následně dítě odebráno z péče rodičů na delší dobu. Dle nálezu Ústavního soudu ze dne 12.5.2015, sp. zn. I. ÚS 2903/14, by se mělo jednat pouze o dočasné řešení, kdy z rozhodnutí plyne: *„Pokud dojde k odnětí dítěte z péče rodiče, pak má stát povinnost přijmout vhodná opatření za*

⁵⁶ ŠMÍD, O., DEMJANOVÁ, R. a kolektiv: *Povinnosti a práva rodičů k dětem*. Praha: Leges, 2017, 232 s, ISBN 978-80-7502-195-3, str. 129

*účelem jejich opětovného sloučení, co nejdříve to bude možné, přičemž tato povinnost se s přibývajícím časem stává čím tím naléhavější.*⁵⁷

Pokud však není možné opětovného sloučení rodiny, přednost je pak dána příbuzným, kteří jsou schopni poskytnout záruku řádné výchovy a se svěřením dítěte do péče souhlasí. Soud pak dále vymezí rozsah práv a povinností jiné osoby než rodičů vůči dítěti. Mezi takové právo patří například přijímat výživné od rodičů, hospodaření s výživným a v případě neplacení výživného možnost vymáhání od rodičů.

5.4.2 Rozvod se zjišťováním příčin rozvratu

Naše právní úprava zná dva typy rozvodu a to, rozvod se zjišťováním příčin rozvratu – tzv. sporný rozvod a rozvod bez zjišťování příčin rozvratu – rozvod nesporný.

Již z názvu obou typů plyne, že zásadní rozdíl mezi nimi je zjišťování příčin rozvratu. Sporný rozvod se týká případů, kdy s rozvodem jeden z manželů nesouhlasí, přičemž návrh na zahájení řízení o rozvodu podává jen jeden z nich a druhý se k návrhu nepřipojí.

Dle ZOR v ustanovení § 24 je patrné, že v době účinnosti tohoto zákona, bylo možné manželství rozvést pouze na základě jediného rozvodového důvodu, kterým byl kvalifikovaný rozvrat manželství, jenž bylo nutno ze strany žalobce náležitě prokázat. *„Právní úprava tzv. sporného rozvodu je v občanském zákoníku (§ 755 odst. 1 a § 756 OZ) de facto totožná s právní úpravou obsaženou v § 24 a násl. ZOR, na kterou hodnotově navazuje (s výjimkou ochranné lhůty ve prospěch manžela a vymezení stavu, kdy manželé spolu nežijí) a změny jsou pouze formulační.*⁵⁸

Příčiny rozvratu pak bývají v zásadě prokazovány formou účastnických výpovědí rozvádějících se manželů, dále jsou vyslýcháni svědci, využívány listinné

⁵⁷ FOREJTOVÁ, M., BURIÁNOVÁ, P., VNENK, V. a kol. *Judiciální doktrína Ústavního soudu České republiky ve věcech rodinného práva za období 2014–2020*. Praha: Wolters Kluwer, 2021, 180 stran, ISBN 978-80-7676-145-2, str. 47

⁵⁸ ŠÍNOVÁ, R., ŠMÍD, O. a kolektiv: *Manželství*. Praha: Leges, 2014, 336 s. ISBN 978-80-7502-046-8, s. 198

důkazy (př. lékařské zprávy dokazující neplodnost, či domácí násilí ze strany jednoho z manželů), fotografie (př. zachycující nevěru), textové zprávy, popřípadě další hodnověrné důkazy. O rozvod nemůže zažádat manžel, který rozvrat výlučně zaviniil, ledaže by druhý manžel projevil s tímto souhlas. „*Současně byla zjišťována vina na rozvodu a výrok o tom, „zdali manželé – nebo který z nich – jsou rozvodem vinni“ byl obligatorní součástí výroku o rozvodu. Od výroku o vině mohlo být upuštěno, požádali-li o to oba manželé.*“⁵⁹

Jakmile soud náležitě prokáže existenci a příčiny rozvratu, zanesse zjištěné v odůvodnění soudního rozhodnutí, což může mít zásadní vliv při rozhodování v dalších věcech, např. při rozhodování o výživném mezi manžely, nebo vypořádání společného jmění manželů.

5.4.3 Rozvod bez zjišťování příčin rozvratu

Druhým typem rozvodu je rozvod nesporný, nebo také tzv. rozvod dohodou, přičemž se jedná o oboustrannou dohodu manželů, kteří jsou schopni se domluvit na péči o děti, které z manželství vzešly a také na majetkovém vypořádání.

Návrh na rozvod manželství v tomto případě podává buď jeden z manželů a druhý se připojí, nebo podají návrh oba manželé společně. Nesporný rozvod je upraven v ustanovení § 757 OZ, kde je mimo jiné specifikováno, že aby mohlo dojít k takovému rozvodu, manželství musí trvat nejméně jeden rok, přičemž současně spolu manželé nesdílí společnou domácnost déle než 6 měsíců.

*„V rozvodovém řízení tak v případě nesporného rozvodu soud nebude zjišťovat pouze příčiny rozvratu manželství. Existenci rozvratu budou však rozvádějící se manželé muset v řízení o rozvod manželství prokázat vždy.“*⁶⁰ Z uvedeného vyplývá, že i přes skutečnost, že se oba manželé shodnou na rozvodu, musí i tak soudu prokázat, že je jejich manželství trvale, hluboce a nenapravitelně rozvráceno a nelze tak v žádném případě očekávat obnovení jejich manželského soužití.

⁵⁹ HRUŠÁKOVÁ, M., *Rodinné právo v aplikační praxi – Rozvod – Děti – Výživné*. 1. Vydání. Plzeň, 2000, 41 s. ISBN 80-7179-293-4, s.4

⁶⁰ ŠÍNOVÁ, R., ŠMÍD, O. a kolektiv: *Manželství*. Praha: Leges, 2014, 336 s. ISBN 978-80-7502-046-8, s. 200

Dogmatem takového typu rozvodu je, že manželé musí být dohodnuti na všech podstatných záležitostech, které jsou spojeny se zánikem jejich manželství. Manželé musí soudu předložit zákonem požadované dohody (úprava poměrů k dětem po rozvodu, výživné na děti, popřípadě na manžela/manželku po dobu po rozvodu, bydlení atd.), přičemž veškeré dohody mezi manžely musí být vyhotoveny písemnou formou s úředně ověřenými podpisy manželů.

Výše uvedené objektivní podmínky pro nesporný rozvod musí být splněny ke dni podání žaloby o rozvod manželství (ke dni zahájení rozvodového řízení), nikoliv ke dni vydání rozhodnutí soudu. Pokud jsou zákonné podmínky splněny, rozvodu nebrání tzv. tvrdostní klauzule a soud takové manželství rozvede, v opačném případě, kdy by došlo k nesplnění jedné z podmínek, bude soud postupovat dle úpravy rozvodu ve smyslu § 755 OZ.

5.4.4 Rozvod s tvrdostní klauzulí

Existují situace, kdy soud manželství nerozvede ani s ohledem na skutečnost, že je soužití manželů trvale a hluboce rozvráceno. Jedná se o výjimku, kterou teorie označuje jako tvrdostní klauzule, někdy také jako rozvod ztížený, či sankční.

„Ve své podstatě jde o ztížení rozvodu (odtud také pochází označení této formy rozvodu) v situaci, kdy mezi manžely sice existuje tzv. kvalifikovaný rozvrat manželství, ale přesto se rozvod pro toho z manželů, který s rozvodem nesouhlasí, jeví jako nespravedlivá tvrdost.“⁶¹

Jedná se však o velmi ojedinělé záležitosti, přičemž tato výjimka je zakotvena v ustanovení § 755 odst. 2 OZ a slouží jednak k ochraně nezletilého plně nespolečného dítěte manželů, kdy rozpor se zájmem nezletilého dítěte je dán zvláštními důvody, kterými jsou například dlouhodobá invalidita dítěte a dále také k ochraně druhého manžela, který se na rozvratu manželství převážně nepodílel, přičemž se může jednat o rozpor, který je dán situací, kdy např. druhý z manželů trpí závažnou chorobou, která vyžaduje pomoc druhého z manželů a rozvod manželství by tak znamenal pro druhého manžela zvlášť závažnou újmu v podobě

⁶¹ HRUŠÁKOVÁ, M., *Rodinné právo v aplikační praxi – Rozvod – Děti – Výživné*. 1. vydání. Plzeň, 2000, 41 s. ISBN 80-7179-293-4, s. 18

vážného zhoršení jeho zdravotního stavu. „*Tuto újmu je třeba chápat především jako újmu osobní, případně s tím spojené zvlášť závažné důsledky rozvodu v oblasti majetkové.*“⁶² Přičemž rozhodně nelze brát za zvlášť závažnou majetkovou újmu tu skutečnost, kdy zánikem manželství dojde k zániku společného jmění manželů a každý z manželů přijde o polovinu společného majetku, neboť toto je důsledkem každého rozvodu.

Jedná se tak o uvedené mimořádné okolnosti, které by svědčili ve prospěch zachování manželství. České právo však nezná absolutní zákaz rozvodu, proto v případě, že manželé před podáním žádosti nežili ve společné domácnosti déle než tři roky, soud by takové manželství rozvedl, přičemž by postupoval shodně jako v případě sporného rozvodu.

5.4.5 Mediační řízení

Mediace (lat. *mediare* = zprostředkování) je v podstatě způsob, jak se pokojně a bez emocí pokusit vyřešit konflikt, či spor, přičemž cílem mediace je oboustranná dohoda účastníků. Nejčastější oblastí je právě rozvodová mediace, kdy se jedná o jeden ze způsobů mimosoudního řešení sporu. Nedílnou součástí mediačního řízení je nestranná osoba – tzv. mediátor, který se v danou chvíli stává prostředníkem obou stran a snaží se vést řízení smírnou cestou ke kompromisnímu řešení. Dle zákona č. 202/2012 Sb., zákon o mediaci a o změně některých zákonů (dále jen „ZOM“) může profesi mediátora vykonávat fyzická osoba, která splní podmínky zápisu a je tak následně zapsána do seznamu mediátorů, který spravuje Ministerstvo spravedlnosti ČR. „*Takováto mediace může být dobrovolná, kdy se manželé na provedení mediace dohodnou, ale i povinná. V § 1 odst. 2 z. ř. s. s odkazem na § 100 odst. 2 o. s. ř. je zakotvena možnost, aby soud nařídil účastníkům řízení první setkání se zapsaným mediátorem v rozsahu tří hodin, je-li to účelné a vhodné.*“⁶³

Pokud by již ale bylo nařízeno a je v platnosti předběžné opatření týkající se ochrany proti domácímu násilí, nemůže soud první setkání s mediátorem nařídít.

⁶² HRUŠÁKOVÁ, M., *Rodinné právo v aplikační praxi – Rozvod – Děti – Výživné*. 1. vydání. Plzeň, 2000, 41 s. ISBN 80-7179-293-4, s.19

⁶³ WIPPLINGEROVÁ, M., ZAHRADNÍKOVÁ, R., SPURNÁ, K. *Zvláštní soudní řízení*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 236 s. ISBN 978-80-7478-683-9

Další důležitou informací zajisté je, že se na volbě mediátora mohou účastníci dohodnout, pokud se však dohodnout nedokáží, mediátora zvolí soud z dostupného seznamu.

V případě provedení mediace je soud oprávněn přerušit rozvodové řízení, nejdéle však na dobu tří měsíců. Pakliže není mediace úspěšná, soud pokračuje v řízení o rozvodu.

5.5 Právní následky zániku manželství

Zásadním následkem zániku manželství je bezpochyby změna statutu na „rozvedená/rozvedený“, v případě zániku manželství smrtí jednoho z manželů pak na „vdova/vdovec“. Po řádném rozvodu manželství již exmanželům nebrání žádná zákonná překážka uzavřít manželství nové, či vstoupit do registrovaného partnerství. Dále taktéž zaniká SJM, které je s manželstvím úzce spjato. Další následky spojené se zánikem manželství bude rozebráno v následujících podkapitolách.

5.5.1 Příjmení rozvedeného manžela

Zákon dle ustanovení § 759 OZ umožňuje, aby manžel, který při vzniku manželství přijal příjmení druhého manžela, po rozvodu do šesti měsíců oznámil matričnímu úřadu skutečnost, že přijímá zpět své původní příjmení. Pokud se však manžel, který přijal příjmení druhého manžela rozhodne i nadále používat přijaté příjmení, nikdo mu v tom nemůže bránit. Zákon nedisponuje žádnými prostředky, jak bývalého manžela přinutit ke změně příjmení na původní.

Změna příjmení na původní přichází ovšem v úvahu jen v případě zániku manželství rozvodem. U ostatních případů zániků manželství příjmení změnit nelze.

Novou právní úpravou došlo oproti ZOR pouze k formulační úpravě ve smyslu prodloužení lhůty o „navrácení“ dřívějšího příjmení, a to z jednoho měsíce na dobu šesti měsíců.

5.5.2 Výživné rozvedeného manžela

Zákon myslí i na dobu po rozvodu manželství, přičemž smyslem právní úpravy je vyrovnání různých ekonomických možností, k nimž za doby trvání manželství došlo. Je třeba si uvědomit, že uzavřením manželství vzniká mimo SJM i vyživovací povinnost mezi manžely, která se týká manžela po dobu trvání manželství, ale i právě rozvedeného manžela, přičemž je třeba tuhle skutečnost rozlišovat. Ze zákona mají mít manželé po dobu manželství stejnou životní úroveň, po rozvodu tomu tak již není. Výživné na rozvedeného manžela se stanoví dle oprávněných potřeb vyživovaného manžela a dle možností manžela vyživujícího. V případě vyživujícího manžela, který výhradně rozpad manželství zavinił, je soud oprávněn vyměřit mu vyživovací povinnost až na dobu tří let, a to v takové výši, aby životní úroveň exmanželů byla shodná.

Z konstrukce § 760 odst. 1 OZ vyplývá, že pokud není rozvedený manžel schopen se sám žít a pakliže má tato neschopnost původ v manželství (např. žena na rodičovské dovolené, nebo starší žena, která se za dobu trvání manželství výhradně věnovala péči o rodinu a domácnost a ztratila tak teoreticky možnost pracovního uplatnění), má bývalý manžel vyživovací povinnost v přiměřeném rozsahu. ZOR takové výživné upravoval jako „příspěvek na výživu rozvedeného manžela“. V druhém odstavci téhož ustanovení je pak zakotveno kritérium, kterým se posuzuje, zda má rozvedený manžel na výživné právo, případně v jaké výši, přičemž se soud zabývá otázkou, jak dlouho je manželství rozvedeno a dále také zda:

- a) si rozvedený manžel neopatřil přiměřené zaměstnání, přestože mu v tom nebránila závažná překážka,*
- b) si rozvedený manžel mohl výživu zajistit řádným hospodařením s vlastním majetkem,*
- c) se rozvedený manžel podílel za trvání manželství na péči o rodinnou domácnost,*
- d) se rozvedený manžel nedopustil vůči bývalému manželu nebo osobě mu blízké činu povahy trestného činu, nebo*

e) je dán jiný obdobně závažný důvod⁶⁴

Smyslem výživného rozvedeného manžela je především zvýšení ochrany ekonomicky slabšího manžela. Z různých statistik vyplývá, že rozvodem bývají častěji ekonomicky postiženy ženy a logicky tak častěji využívají právo na výživné po rozvodu manželky. „V literatuře, zejména zahraniční, se v této souvislosti hovoří o tzv. feminizaci chudoby.“⁶⁵

Právo na výživné rozvedeného manžela však zaniká v momentě uzavření nového manželství oprávněného, či vstupem do registrovaného partnerství, smrtí, případně také při poskytnutí jednorázového výživného, na kterém se manželé dohodli na základě písemné smlouvy. „Uzavřením takové smlouvy o jednorázovém splnění vyživovací povinnosti k rozvedenému manželovi zaniká tato povinnost jednou provždy.“⁶⁶

5.5.3 Majetková práva a povinnosti při zániku manželství

Se zánikem manželství přichází ruku v ruce majetkové vypořádání exmanželů. Zákonná úprava se touto problematikou zabývá v ustanovení § 764 odst.1 OZ, přičemž z uvedené dikce plyne, že pokud manželství zanikne z důvodu smrti, pak se majetková práva a povinnosti bývalých manželů posoudí v řízení o dědictví, a to dle majetkového režimu, který mezi manžely po dobu manželství existoval. Existuje-li závěť zemřelého, ve které vyjádřil poslední vůli, tzn. pokyny zemřelého manžela, je třeba při posouzení vzít tyto pokyny na zřetel.

Byl-li manžel prohlášen za mrtvého, pak se jeho majetkové povinnosti a práva posoudí ke dni, který je uveden v rozhodnutí o prohlášení za mrtvého jako den jeho smrti, což vyplývá z ustanovení § 764 odst. 2 OZ.

Pokud manželství zanikne rozvodem, práva a povinnosti rozvedených manželů se spravují dle dikce § 765 odst. 1 OZ buď dohodou, v případě, že nejsou schopni

⁶⁴ § 760 odst. 2 OZ

⁶⁵ HRUŠÁKOVÁ, M., *Rodinné právo v aplikační praxi – Rozvod – Děti – Výživné*. 1. vydání. Plzeň, 2000, 41 s. ISBN 80-7179-293-4, s. 20

⁶⁶ Tamtéž str. 22

se bývalí manželé dohodnout na vypořádání, rozhodne po podání návrhu soud, což je uvedeno v odstavci druhém téhož ustanovení.

Tématem Rozvod a majetková práva manželů (vše, co má majetkový aspekt a souvisí rozvodem) se zabývala doc. JUDr. Michaela Zuklínová, CSc., která v odborném článku dne 3.8.2015 uvedla: „*Pokud jde o vypořádání, vypořádává se nejen společné jmění, ale všechno, co je manželům, resp. rozvedeným manželům společné. To je úkolem soudu, pokud vypořádává. Na druhé straně občanský zákoník umožňuje dohodu částečnou i před rozvodem, před zánikem manželství, to znamená sub conditione zániku, a myslím si, že to odpovídá tendencím, které tady dávno existují. Manželé jsou schopni se dohodnout o něčem, uzavřít dohodu o něčem, a přece jenom tady něco zůstane, třeba právě v podílovém spoluvlastnictví. Proč to neřešit tímto způsobem?*“⁶⁷

5.5.4 Bydlení manželů po zániku manželství

5.5.4.1 Bydlení po zániku manželství smrtí

V momentě, kdy dojde k uzavření manželství, vzniká oběma manželům společné nájemní právo k bytu, či domu, pokud si neujednají jinak. Manželé mají obydli tam, kde je rodinná domácnost. Pokud však jeden z manželů zemře, či je prohlášen za mrtvého, manželství zanikne, přičemž zákon v takových případech pamatuje na ochranu pozůstalého manžela. Z dikce § 766 odst. 1 OZ plyne, že pozůstalý zůstává nájemcem domu, či bytu, případně se stává osobou oprávněnou, pokud existuje jiné závazkové právo. Rozhodujícím kritériem je tedy povaha práva manželů k dané nemovitosti.

V případě, že manželství zaniklo následkem smrti manžela a nájemní právo k domu, či bytu, v němž se nacházela rodinná domácnost, měl jen jeden z nich, použijí se ustanovení o nájmu bytu.

⁶⁷ Pravniprostor.cz: *Rozvod a majetková práva manželů* (vše, co má majetkový aspekt a souvisí s rozvodem) [online]. [cit. 22.9.2022]. Dostupné z <https://www.pravniprostor.cz/clanky/rekodifikace/rozvod-a-majetkova-prava-manzelu-vse-co-ma-majetkovy-aspekt-a-souvisi-s-rozvodem>

Odlišný postup v platí v případě, že existuje jiné než závazkové právo, což je upraveno v ustanovení § 767 OZ, kdy první odstavec hovoří o tom, že pokud měl zemřelý manžel výhradní právo k domu, či bytu a v dané nemovitosti se nacházela rodinná domácnost, přičemž druhý manžel měl pouze právo bydlení v dané nemovitosti, pak zanikne takovému manželu právo bydlení, pokud výhradní právo zemřelého manžela přešlo na jinou osobu než na pozůstalého manžela. To ovšem neplatí, nelze-li na pozůstalém manželu spravedlivě žádat, aby dům nebo byt opustil. Co je v tomto konkrétním případě považováno za spravedlivé, nelze jednoznačně vymezit, komentářová literatura však hovoří například o těhotenství, stáří atd.

Odstavec druhý téhož ustanovení pak zákonodárce umožňuje pozůstalému podat návrh k soudu na právo odpovídající věcnému břemenu bydlení v jeho prospěch, přičemž se musí jednat o návrh přiměřený jeho poměrům. Zákon pak dále uvádí, za jakých okolností je možné takové právo uložit, přičemž se jedná především o péči o nezletilé dítě, které nenabýlo plné svéprávnosti, o něž oba manželé pečovali, nebo o nezletilé dítě, které nenabýlo plné svéprávnosti, jehož rodičem je právě zemřelý manžel, nebo o nezaopatřené dítě, které s pozůstalým žije. Přitom takové právo odpovídající věcnému břemenu není trvalé, avšak zaniká v době, kdy takové dítě nabude trvale schopnost se samo živit na dobu delší než přechodnou a také pouze za úplatu srovnatelnou s nájmem v místě obvyklém.

5.5.4.2 Bydlení po zániku manželství rozvodem

V případě, že dojde k zániku manželství rozvodem a pokud měli manželé stejná, nebo společná vlastnická práva k domu, či bytu, kde se nacházela jejich rodinná domácnost, upřednostňuje se dle § 768 odst. 1 OZ dohoda obou manželů o úpravě, kdo bude nadále předmětný dům, či byt využívat. Nedohodnou-li se, přistoupí soud ke zrušení žádosti jednoho z nich, a to s přihlédnutím na okolnosti případu dosavadního práva toho z rozvedených manželů, na kterém lze spravedlivě žádat, aby dům, či byt opustil. Takovými okolnostmi je zejména rozhodnutí o tom, komu bylo svěřeno dítě do péče, jelikož zájem nezletilého dítěte je na prvním místě. Současně však soud rozhodne i o náhradě za ztrátu práva u

druhého manžela, za což se považuje buďto zajištění náhradního bydlení, nebo finanční náhrada.

Pokud soud rozhodl o formě náhrady ve smyslu náhradního bydlení, je druhý manžel, který rozhodnutím soudu pozbyl právo oprávněn v domě či bytě bydlet po dobu nejdéle jednoho roku, což plyne z dikce § 768 odst. 2 OZ. Manžel, jehož právo bylo soudem zrušeno, ale je současně rodičem, kterému bylo svěřeno nezletilé dítě do péče, může podat k soudu návrh, aby bylo v jeho prospěch zřízeno právo na bydlení v předmětném domě, či bytě.

Zákon se také zabýval otázkou zániku manželství rozvodem, kdy manželé neměli k domu nebo bytu, v němž se nacházela rodinná domácnost, stejné, popřípadě společné právo, přičemž z ustanovení § 769 OZ vyplývá upřednostnění dohody rozvedených manželů. V případě, že se tak nestane, může manžel se silnějším právem žádat, aby soud manželovi se slabším právem uložil povinnost se vystěhovat. V tomto případě ale nevzniká manželovi se slabším právem právo na jakoukoliv kompenzaci. Ovšem ve výjimečných případech, a to opět v souvislosti s péčí o nezletilé dítě, může soud zřídit věcné břemeno bydlení v domě, či bytě manžela se silnějším právem, a to za úplaty srovnatelnou s obvyklým nájemným, kdy takové břemeno zanikne ve chvíli, kdy bude dítě schopno samo se žít.

5.6 OSPOD a jeho role kolizního opatrovníka dítěte

Orgán sociálně-právní ochrany dětí (dále jen „OSPOD“) je odbor, zabývající se péčí o mládež příslušného pověřeného městského úřadu. V České republice je takovým odborem každý ze státních orgánů, který má zákonem č. 363/2021 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, přiděleno takové postavení právě v sociálně-právní ochraně dětí. Uvedený zákon nahradil původní zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí dne 9. září 2021.

Role OSPOD jako kolizního opatrovníka dítěte je spatřována mimo jiné právě v jeho zastupování dítěte před soudem, přičemž hájí zájmy dítěte. Jedná se mimo jiné o situace, kdy se rodiče rozhodnou ukončit manželství rozvodem a po dobu

rozvodu se stává pracovník OSPOD opatrovníkem dítěte, či dětí, kdy je zastupuje v řízeních týkajících se rozhodování o svěření dítěte do péče, úpravě styku s rodiči a určení vyživovací povinnosti. V těchto situacích není rozhodující ani důležité, zda se rodiče dohodli na úpravě poměrů k dítěti/dětem, jelikož i taková dohoda by mohla být v rozporu se zájmy dítěte.

„OSPOD má povinnost podávat vyjádření ke každému rozvodovému řízení, kde jsou nezletilé děti, a to ohledně toho, jaký to bude mít na děti dopad. Sociální pracovník nařizuje střetnutí nebo může i uskutečnit sociální šetření domácnosti (je to individuální).“⁶⁸

K sociálnímu šetření v domácnosti dochází zpravidla v případech, kdy se rodiče nedohodnou na úpravě styku s dětmi, přičemž sociální pracovník šetřením zjišťuje, v jakých podmínkách dítě žije, dále zda je rodič schopen se o dítě postarat a zaopatřit jej (zkoumají se podmínky, zda má dítě kde spát, kde se učit, zda má veškeré potřeby pro osobní hygienu, dostatek oblečení apod.) Takové šetření probíhá buďto neohlášeně, ale v některých případech je i předem dohodnuto. Rodiče jsou ze zákona povinni s OSPOD spolupracovat, mají právo vyžadovat kopii závěrečné zprávy a nahlížet do spisu.

„Sociální pracovník na základě zpráv a osobního jednání s manželi zhodnotí situaci a vyhotovuje doporučení pro soud. Soud ji následně použije jako jeden z důkazů pro své rozhodnutí.“⁶⁹

6 Praktická část

Pro praktickou část mé bakalářské práce jsem zvolila šetření formou rozhovoru s manželským párem, který žil ve svazku manželském 27 let, vzešli z něj dvě děti, přičemž po avizovaných 27 letech po vzájemné dohodě ukončili manželský svazek nesporným rozvodem. Poté žili 4 roky odděleně, kdy ale i přesto zůstali v kontaktu

⁶⁸ Maurlegal.cz: *OSPOD a jeho role kolizního opatrovníka* [online]. [cit. 27.9.2022]. Dostupné z: <https://www.maurlegal.cz/cs/poradna/prakticke-rady-a-zkusenosti/ospod-a-jeho-role-kolizniho-opatrovnika-ditete/a-142/>

⁶⁹ Maurlegal.cz: *OSPOD a jeho role kolizního opatrovníka* [online]. [cit. 27.9.2022]. Dostupné z: <https://www.maurlegal.cz/cs/poradna/prakticke-rady-a-zkusenosti/ospod-a-jeho-role-kolizniho-opatrovnika-ditete/a-142/>

a následně opět společně vstoupili do svazku manželského. Rozhovor je rozdělen na 2 části – a to na rozhovor s paní Monikou (dále jen „M“) a druhý s panem Dušanem (dále jen „D“), přičemž osobní údaje obou manželů jsou uvedeny pouze ve tvaru jména a věku. Co se rozhovoru týče, byly oběma položeny téměř totožné otázky, a to z důvodu posouzení, jak každý subjektivně vnímá a vnímal vztah a manželství. Ani v jednom případě nebyl udělen souhlas s nahráváním.

Zkratka „Z“ – zpracovatel.

6.1 Rozhovor č. 1: paní Monika, 55 let

Dobrý den, nejprve bych Vám chtěla poděkovat za možnost provedení rozhovoru na téma, které se bude týkat manželství a všeho s tím souvisejícím, což bude následně využito v praktické části mé Bakalářské práce. Vaše osobní údaje budou anonymizovány. Dle Vašeho přání nebude rozhovor nahráván.

Z: Kolik let Vám bylo, když jste se poprvé vdala?

M: Dobrý den, já jsem v podstatě, jak se říká „stará škola“, vdávala jsem se, když mi bylo 21 let, což bylo ale na tehdejší dobu normální.

Z: Jednalo se o prvního partnera? Nebo jste před uzavřením manželství měla i jiné vztahy? Není nutné zabíhat do podrobností, stačí počet.

M: Před manželstvím jsem měla 2 vztahy, jednalo se o takové ty školní lásky. S oběma se dodnes bavíme úplně normálně.

Z: Po jaké době vztahu jste se vzali a kde?

M: S Dušanem, tedy mým manželem jsme se seznámili tehdy v Praze na vojně. Manžel vykonával povinnou základní vojenskou službu a já jsem byla voják z povolání. Jinak manžel pochází z Jeseníku a já ze Třince. Po seznámení jsme spolu asi rok chodili, během této doby jsem neplánovaně otěhotněla a následně jsme se vzali v Jeseníku, a to ještě za mého těhotenství.

Z: Jaký typ sňatku jste uzavřeli? Církevní, či občanský?

M: Jednalo se o občanský sňatek, brali jsme se na radnici v Jeseníku.

Z: Jaké vlastnosti Vás na počátku vztahu na Vašem tehdy ještě příteli zaujaly?

M: Na manželovi mě zaujal určitě vzhled, měli jsme společné zájmy a byl velmi zábavný. Mám ráda zábavné muže, nesnáším nudu.

Z: Kde jste následně po svatbě s manželem bydleli? Jednalo se o vlastní bydlení, či jste bydleli například u rodičů?

M: Po svatbě jsem prvního půl roku bydlela v bytě u mých rodičů v Třinci, protože Dušan byl v té době stále ještě na vojně a rodiče mi pomáhali se synem. Poté nám byl v Jeseníku přidělen byt, a to v souvislosti se zaměstnáním manžela. V tomto bytě jsme bydleli zhruba 3 roky.

Z: Vdávala jste se z lásky, či proto, že jste byla těhotná?

M: Jak jsem již uvedla, vdávala jsem se těhotná, ale rozhodně i z lásky, a to i přesto, že jsme spolu byli krátce.

Z: Kolik dětí máte?

M: Máme dvě dnes již dospělé děti, syna a dceru.

Z: Byly obě plánované?

M: Nejprve se narodil syn, který plánovaný nebyl, po 3 letech se nám narodila dcera, která již plánovaná byla.

Z: Chtěli jste 2 děti, či jste měli v plánu dětí víc?

M: Chtěli jsme děti pouze dvě. Myslím, že to je dostačující. Jak se říká jedno je málo a dvě moc (smích).

Z: Jak byste popsala váš společný manželský život?

M: Pořád se něco dělo. Během manželství jsme se nikdy nenudili, byli jsme velmi aktivní. To se týká společných dovolených, rodinných výletů, výstavby rodinného domu, ale i manželských krizí.

Z: Uvedla jste, že jste byli velmi aktivní i co se týče manželských krizí, můžete to prosím trochu rozvést?

M: Z mého pohledu to určitě byly narůstající finanční problémy, které byly způsobeny manželovou delší nezaměstnaností, kdy jsem sama dlouhou dobu

táhla rodinný rozpočet, dalším problémem byla dle mého názoru profesní závist ze strany manžela, a to z důvodu, že jsem byla vždy kariérně úspěšnější. Také se jednalo o neshody ve výchově, a to z důvodu, že já pocházím ze 3 dětí a manžel je jedináček, kdy pohled na společnou výchovu byl z tohoto důvodu velice odlišný. Velkým problémem byla stále se prohlubující povahová netolerance, která úzce souvisela s následných citovým ochlazením, a to vnímám spíše ze strany mého manžela.

Z: To, že dlouhodobý vztah prochází v určitých fázích vztahovou krizí není tajemstvím. Vy jste tedy dle toho, co slyším, zažili něco podobného. Jaký byl podle Vás ten zásadní problém ve Vašem manželství? Jak se krize projevovala?

M: Pro mě byl zásadním problémem prohlubující se rozdíl v našich zájmech, pak asi také má trochu nadprůměrná aktivita a jeho pocit, že je na druhé koleji, že ho nechápu a není pro mě důležitý, pro mě ani děti, což vedlo k jeho hledání jiného vztahu, a to byla asi tečka. Teď s odstupem času ho i chápu, je asi pravdou, že jsem jej postavila na druhou kolej, tím jsme se dost odcizili a dopadlo to, jak to dopadlo.

Z: No dopadlo to vlastně dobře (smích), jste zase spolu. Vaše manželské soužití je zajímavé právě tím, že jste spolu byli dlouhých 27 let ve svazku, přičemž jste se poté po dohodě rozvedli a po nějaké době jste se opětovně vzali? Co Vás vedlo k rozvodu? Nebylo to zbytečné?

M: Pro nás to zbytečné nebylo. Bylo to pro nás spíše symbolické ukončení rozchodové fáze, abychom mohli znova začít s čistým štítem. Je pravdou, že nás u soudu ani rozvést nechtěli, přišli jsme tam s Dušanem za ruce (smích).

Z: Když se vrátím ještě k době po rozvodu, žili jste poté odloučeně? A jak dlouho? Během odloučení jste byli v kontaktu, nebo jste měli i jiné vztahy?

M: No ono to bylo tak, že jsme žili odloučeně ještě za doby manželství... odloučení trvalo asi 4 roky. Ale i přesto, že jsme žili každý jinde, zůstali jsme v kontaktu, i jsme se občas vídali. Během této doby jsme měli každý i jiné vztahy, a i přesto jsme se nedokázali vymazat.

Z: Co Vás vedlo k tomu, že jste nejen tvořili opět pár, ale že jste se znovu provdala za stejného muže?

M: Přestože toto čtyřleté období, kdy jsme žili odloučeně, bylo velice náročné, došli jsme k závěru, že ta láska mezi námi zůstala, a i přes zkušenost, kdy jsme hledali něco nového jsme zjistili, že spolu je nám nejlíp no a v roce 2018 jsme do toho znovu praštili (smích).

Z: Tak to je jak z romantického filmu (smích), moc Vám to přeji. Jak byste teď popsala Vaše manželství? Je pevnější, stabilnější? Byl rozvod ku prospěchu? Pokud ano, tak v čem?

M: Určitě si víc sebe vážíme, náš život je teď aktivnější, víc cestujeme, těšíme se na sebe, jsme si oporou. Samozřejmě to může být i tím, že jsme již v jiné životní fázi, neboť děti již mají své vlastní životy. Také má na náš vztah jistě vliv naše finanční zajištění a je mezi námi větší, řekla bych životní porozumění.

Z: Existuje z Vašeho pohledu nějaká životní rada mladým párům, či novomanželům, aby jejich vztah, či manželství vydrželo po dlouhou dobu, nebo nejlépe do konce života? A čeho by se měli naopak vyvarovat?

M: Nevím, jestli já jsem ta pravá, která by mohla někomu radit (smích). Ale pokud bych měla mluvit tedy ze svých zkušeností, tak je rozhodně důležité být k sobě vzájemně tolerantní, mluvit spolu, také nechat partnerovi nějaký prostor jen pro sebe, ale co bych zdůraznila hlavně... když jste spolu vypněte mobily.

Z: Moniko, velice Vám děkuji za Váš čas a za upřímné odpovědi na mé otázky.

6.2 Rozhovor č. 2: pan Dušan, 54 let

Dobrý den, nejprve bych i Vám chtěla poděkovat za možnost provedení rozhovoru na téma, které se týká manželství a všeho s tím souvisejícím, což bude následně využito v praktické části mé Bakalářské práce. Vaše osobní údaje budou anonymizovány. Dle Vašeho přání nebude rozhovor nahráván.

Z: Kolik let Vám bylo, když jste se oženil s paní Monikou?

D: V době svatby mi bylo 19 let.

Z: Byla paní Monika Vaše první partnerka? Nebo jste před uzavřením manželství měl i jiné vztahy? Není nutné zabíhat do podrobností, stačí počet.

D: Před tím, než jsem potkal Moniku, jsem měl ještě jeden vážnější vztah.

Z: Po jaké době vztahu jste se vzali a kde?

D: Brali jsme se tuším po cca patnácti měsících našeho vztahu v Jeseníku, tedy v místě odkud pocházím. Monika byla již v tu dobu těhotná.

Z: Jaký typ sňatku jste uzavřeli? Církevní, či občanský?

D: Jednalo se o sňatek občanský, o svatbě v kostele jsme ani neuvažovali a brali jsme se na radnici v Jeseníku.

Z: Jaké vlastnosti Vás na počátku vztahu na Vaší tehdy ještě přítelkyni zaujaly?

D: Pro mě to byla opravdu láska na první pohled, takže vzhled hrál určitě velkou roli, ale zkrátka jsem cítil, že je to ta pravá (smích).

Z: Kde jste následně po svatbě s manželkou bydleli? Jednalo se o vlastní bydlení, či jste bydleli například u rodičů?

D: Já byl po svatbě ještě na vojně, Monika proto bydlela asi půl roku u jejích rodičů v Třinci a když jsem přišel z vojny, tak nám přidělili byt v Jeseníku. Tam jsem totiž po vojně pracoval. To už byl na světě i náš syn.

Z: Ženil jste se z lásky, či proto, že byla Vaše žena těhotná?

D: No upřímně tak i tak, ženil jsem se proto, protože byla Monika těhotná, dříve to bylo normální ženit se brzy a v případě těhotenství se to jaksi i očekávalo, ale já se určitě neženil jen kvůli tomu, Moniku jsem miloval od první chvíle, takže svatba nebyla jen nutnost, kvůli tomu, že jsem Moniku přivedl do jiného stavu.

Z: Kolik dětí máte?

D: Děti máme dvě, syna a dceru, obě jsou již dospělé a mají své rodiny.

Z: Byly obě plánované?

D: Nebyly. Syn plánovaný nebyl, ale jsem za něj moc rád. Druhé dítě už plánované bylo, a to se nám narodila dcera.

Z: Chtěli jste dvě děti, či jste měli v plánu dětí víc?

D: Ani nevím, myslím, že jsme to ani neřešili, ale dvě děti jsou tak akorát.

Z: Jak byste popsal váš společný manželský život?

D: No stručně řečeno, v našem manželském životě bylo úplně všechno.

Z: Co tím máte na mysli? Úplně všechno si mám vyložit jak?

D: No zažili jsme spolu spoustu krásných okamžiků, spoustu srandy, podnikali jsme spoustu rodinných výletů i dovolených, děti jsme od malička vedli ke sportu, dělali nám radost, my jsme si s Monikou vyhovovali po skoro všech stránkách, ale samozřejmě to nebylo vždy vše jen růžové. Občas se vyskytly finanční problémy, které nebyly příjemné, a to se pak na našem soužití dost odráželo. Zažili jsme i vztahové krize.

Z: To, že dlouhodobý vztah prochází v určitých fázích vztahovou krizí není tajemstvím. Vy jste tedy dle toho, co slyším, zažili něco podobného. Jaký byl podle Vás ten zásadní problém ve Vašem manželství? Jak se krize projevovala?

D: Nevím, zda naši krizi odstartovaly finanční problémy, ale asi ano. Postupně jsme se vzájemně odcizili, každý si pak tak nějak žil ten svůj život.

Z: Vaše manželské soužití je zajímavé právě tím, že jste spolu byli dlouhých 27 let ve svazku, přičemž jste se poté po dohodě rozvedli a po nějaké době jste se opětovně vzali? Co Vás vedlo k rozvodu? Nebylo to zbytečné?

D: K rozvodu nás vedlo právě to vzájemné odcizení. Ještě před rozvodem jsme totiž žili nějakou dobu odloučeně, kdy jsme měli každý i jiný vztah. Já jsem zůstal v Jeseníku a Monika bydlela v Praze. Ale i tak jsme v kontaktu zůstali, občas jsme se scházeli. Nakonec jsme si oba uvědomili, že spolu je nám stejně nejlíp a že to chceme zkusit znovu, proto jsme se rozhodli pro rozvod, který ale byl opravdu jen symbolický.

Z: Co Vás tedy vedlo k tomu, že jste nejen tvořili opět pár, ale že jste se znovu oženil s bývalou manželkou?

D: Řeknu to tak, že 27 let manželství se nedá jen tak zahodit, či zapomenout, mezi námi nebyli takové problémy, že bychom si nemohli přijít na jméno, nebo by mezi námi byla nějaká nevraživost. Zkrátka nám došlo, že se máme pořád moc rádi a chceme být spolu.

Z: Jak byste teď popsal Vaše manželství? Je pevnější, stabilnější? Byl rozvod ku prospěchu? Pokud ano, tak v čem?

D: No paradoxně od toho rozvodu jsme začali žít zase spolu a já jsem teď moc rád, že mám svou manželku zpět ve své životě.

Z: Existuje z Vašeho pohledu nějaká životní rada mladým párům, či novomanželům, aby jejich vztah, či manželství vydrželo po dlouhou dobu, nebo nejlépe do konce života? A čeho by se měli naopak vyvarovat?

D: Já si myslím, že neexistuje žádný klíč, nebo návod na 100% spokojené a dlouhodobé manželství. Je to vztah dvou lidí a nikdy nikdo neví, co se stane.

Z: Dušane, velice Vám děkuji za Váš čas a za upřímné odpovědi na mé otázky.

6.3 Vyhodnocení rozhovoru

Po vyhodnocení obou rozhovorů je vidno, že je většinou rozdíl ve vnímání situací ze strany ženy a muže. Každý za sebe subjektivně popsal svoje pocity, kdy je zřejmé, že pan Dušan si nejspíše ani neuvědomoval, že by paní Monice vadila situace týkající se profesní závisti ze strany manžela, a to, že byla vždy kariérně úspěšnější. O tom se vůbec nezmiňoval. Dále nezmiňoval ani jako možný problém rozdílný pohled na výchovu dětí. Z výsledků rozhovoru plyne, že opravdu neexistuje jednotný návod na spokojené manželství, člověk se obecně učí celý život, a to pomocí životních zkušeností. Tedy rozdílně na manželství a vztahy všeobecně pohlíží mladí lidé, kteří problémy většinou řeší nerozvážně a daleko prudčeji, což vede často právě k ukončení vztahů, či k rozvodům. Zralejší lidé pak nad problémy více přemýšlí, nejednají tolik ukvapeně, dokáží spoustu věcí „přejít“, či je společně vyřešit.

7 Závěr

Abych byla upřímná, mnou zvolené téma mne z počátku velmi neoslovalo. Nepřišlo mi záživné, proto bylo o dost těžší začít psát první řádky. Jakmile jsem se ale do práce ponořila, zjistila jsem, že je to téma velmi zajímavé a pro mnohé z nás i velmi přínosné. Podotkla bych, že ač jsem sama ve svazku manželském již docela dlouhou dobu, spousta věcí mi v průběhu příprav sňatku unikala, kdy takřka celou svatbu za mne zorganizovala matka mého manžela, a taktéž další skutečnosti s manželstvím související, čímž mám na mysli především právní náležitosti.

Proto bylo mým záměrem při tvorbě této bakalářské práce sepsat komplexní nástin týkající se problematiky manželství. Samozřejmě že existují lidé, kteří jsou přesvědčeni o tom, že se jich manželství nikdy týkat nebude, někteří jsou jinak sexuálně orientovaní, proto manželství uzavřít zatím nemohou, byť by chtěli. Většina z nás ale alespoň jednou v životě manželský život okusí. Z toho důvodu jsem se pokusila o dostatečný vhled do problematiky, která se týká jak vzniku, tak i zániku manželství.

Do úvodu práce jsem zařadila i krátký nástin historického vývoje právní úpravy týkající se manželství, který je dle mě taktéž důležitý. V průběhu celé práce pak bylo čerpáno především ze současně platné právní úpravy, kterou je nový občanský zákoník. Jedna kapitola je proto věnována postupnému vývoji právní úpravy rodinného práva, přičemž zmiňuji dříve platné právní úpravy, jejich novely a přijaté změny. Pozorný čtenář si jistě všimne, že nastalé změny velmi často kopírují dřívější právní úpravu, leckdy jsou změny pouze formulační, avšak v některých případech jde o vítané změny. V některých případech totiž došlo ke změně ve smyslu zkonkretizování a zjednodušení, někde se jedná o drobné odlišnosti. Vzhledem k postupné modernizaci celé společnosti nebylo zbytí, neboť dřívější právní úprava by již zřejmě nebyla dostačující. Dále navazuje vysvětlení pojmu a účelu manželství, čímž byl čtenáři sdělen hlavní účel a podstata samotného institutu.

Kapitola čtvrtá se zabývá hlavním meritem celé práce, což je vznik manželství a vše s tím související. V podkapitolách jsou uvedeny osobní předpoklady a

zákonné překážky pro uzavření manželství. Zde bych zmínila změnu, ke které došlo přijetím nové právní úpravy, čímž je omezení svéprávnosti, přičemž dřívější úprava umožňovala svéprávnosti zbavit zcela. K uvedenému bych dodala, že pojem svéprávnost nahradil dříve užívaný pojem „způsobilost k právním úkonům.“ Tato kapitola se dále zabývá formami sňatku, monogamií, institutu zasnoubení a s tím spojeným předoddavkovým řízením, přičemž tento pojem není v OZ přímo uveden, avšak s ním velmi často pracuje. Dále jsem do zmíněné kapitoly zahrnula samotný sňatečný obřad a s ním související formuláře, které jsou součástí příloh této práce. Nešlo opomenout zmínit i jiné způsoby uzavření manželství, jako je např. fingované manželství, či uzavření manželství za ohrožení života snoubence, nebo právní následky uzavření manželství a s tím související bydlení a příjmení manželů. Předmětnou kapitolu pak uzavírá podkapitola týkající se manželství zdánlivého a neplatného.

Pátá kapitola pak pojednává o zániku manželství, kde zmiňuji mimo rozvod manželství i jiné zákonné formy zániku. Co se týče zániku manželství rozvodem, zde pak postupně rozebírám témata týkající se nezletilých dětí v souvislosti s rozvodem, formy péče o nezletilé děti před rozvodem, dále popisují dělení rozvodu buď se zjišťováním příčin, či bez, tedy rozvod sporný a nesporný. Stejně jako v předchozí kapitole jsem shrnula právní následky zániku manželství, s čímž souvisí příjmení a bydlení rozvedeného manžela, vypořádání majetku a stanovení výživného rozvedeného manžela. Do předposlední kapitoly jsem zahrnula i zmínku o OSPOD a jeho roli kolizního opatrovníka dítěte, neboť s rozvodem, do kterého jsou zahrnuty děti úzce souvisí.

V závěru práce bych ráda uvedla úvahu de lege ferenda, přičemž jsem se zabírala otázkou manželství stejnopohlavního páru. Jedná se o hojně diskutované téma, což je vzhledem k modernizaci společnosti pochopitelné. Je otázkou, zda by tato možnost byla pro společnost přínosnou, avšak zkušenosti ze zahraničí mluví poměrně jasně, kdy žádný negativní dopad na společnost zjištěn nebyl. V České republice platná právní úprava zatím neumožňuje manželství homosexuálů, lze uzavřít pouze registrované partnerství. I přestože poslanci opětovně navrhují schválení zákona umožňujícího manželství mezi osobami stejného pohlaví, prozatím přijat nebyl. Současný prezident České republiky Miloš

Zeman prohlásil, že by takový zákon vetoval, a naopak by podpořil ústavní novelu, která by definovala manželství jako svazek muže a ženy. Novinkou ale je plánovaná novela OZ, která byla přijata ve sněmovně a měla by v případě schválení vejít v platnost v polovině roku 2023, přičemž by nově umožňovala uzavřít manželství mezi homosexuály, tím pádem by registrované partnerství jako institut zaniklo. Manželé stejného pohlaví by pak měli stejná práva a povinnosti jako manželé opačného pohlaví. Musím říci, že sama jsem bývala, co se týče uvedeného tématu, poměrně skeptická, ale můj pohled na věc byl zřejmě ovlivněn způsobem výchovy, a i s ohledem na tradičnost. Nyní jsem ale přesvědčena, že stejnopohlavní páry dokáží vytvořit plnohodnotné zázemí pro rodinu, kdy vzhledem k nemožnosti mít vlastní potomky, by se mohla vyřešit otázka přeplněných kojeneckých ústavů a děti sem umístěné by tak měly šanci na lepší budoucnost. Průzkumem mezi lidmi bylo zjištěno, že většina občanů ČR nemá námítky proti uzavření manželství mezi homosexuály, manželství pro všechny páry již dokonce povolilo 32 zemí, přičemž společenský úpadek, který předpokládali odpůrci nenastal. Velmi výrazným argumentem pak je, že například v USA, Švédsku a Dánsku po přijetí zákona dokonce ubylo sebevražd mezi LGBT teenagery. To je dle mého názoru opravdu silný signál pro ty, kteří mají stále předsudky vůči jinak orientovaným, nutno si uvědomit, že oni za svoji orientaci nemohou a často bojují sami se sebou, tak proč jim život neusnadnit přijetím do „normální společnosti“ a umožnit jim žít plnohodnotný život.

Závěrem své práce bych chtěla apelovat na všechny, kteří žijí ve svazku manželském, nebo se právě chystají manželství uzavřít, aby si uvědomili, že rozvod není jediným řešením, vztah je zejména o kompromisech. Je také důležité zvážit všechna pro a proti před samotným uzavřením manželství a zejména před početím dětí, čímž by se eliminovala rozvodovost a spory o nezletilé děti, které tak bohužel tyto situace odnáší nejvíce, a přitom se nemohou bránit. Opravdu bych si přála, aby se děti rodily do spokojených a trvalých svazků a aby si tak mohly užívat bezstarostné dětství, na které mají právo a které by mělo být samozřejmostí.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Knižní literatura

- **DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, J. a kol.** *Manželství a rozvody. Praktický návod jak problémy řešit a jak jim předcházet.* 1. vyd. Praha: Linde, s.r.o., 2002. 104 s. ISBN 80-86131-34-4
- **ELIÁŠ, K. a kol.** *Občanské právo pro každého. Pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku.* 2., doplněné a aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. 316 s. ISBN 978-80-7478-493-4
- **FOREJTOVÁ, M., BURIÁNOVÁ, P., VNENK, V. a kol.** *Judiciální doktríny Ústavního soudu České republiky ve věcech rodinného práva za období 2014–2020.* Praha: Wolters Kluwer, 2021, 180 stran. ISBN 978-80-7676-145-2
- **HRUŠÁKOVÁ, M.**, *Rodinné právo v aplikační praxi – Rozvod – Děti – Výživné.* 1. Vydání. Plzeň, 2000, 41 s. ISBN 80-7179-293-4
- **HRUŠÁKOVÁ, M.**, *Sňatek a paragrafy.* 1. vyd. Praha: Computer Press, 2000. 76 s. ISBN 80-7226-396-X
- **MORÁVKOVÁ, J.**, *Základy matričního práva. Praktický průvodce a rádce úředníka pro přípravu na matriční zkoušku podle zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.* Praha: Ministerstvo vnitra, 2022, 109 s. ISBN 978-80-7616-128-3
- **NOVOTNÝ, P., IVIČIČOVÁ, J., SYRŮČKOVÁ, I., VONDRÁČKOVÁ, P.**, *Nový občanský zákoník, Rodinné právo.* 2. vydání. Praha: Grada Publishing, a.s., 2017, 208 s. ISBN 978-80-271-0431-4
- **PLECITÝ, V., SALAČ, J.**, *Základy rodinného práva.* 1. vyd. Praha: Eurounion, s.r.o., 2001. 364 s. ISBN 80-7317-002-7

Právní předpisy

- **SVOBODA, K.**, *Společné jmění manželů a exekuce.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, 226 s. ISBN 978-80-7400-847-4
- **ŠÍNOVÁ, R., ŠMÍD, O. a kolektiv:** *Manželství.* Praha: Leges, 2014, 336 s. ISBN 978-80-7502-046-8

- **ŠMÍD, O., DEMJANOVÁ, R. a kolektiv:** *Povinnosti a práva rodičů k dětem*. Praha: Leges, 2017, 232 s. ISBN 978-80-7502-195-3
- **ŠMÍD, O., ŠÍNOVÁ, R. a kolektiv:** *Rozvod manželství*. Praha: Leges, 2013, 336 s. ISBN 978-80-87576-66-3
- **WIPLINGEROVÁ, M., ZAHRADNÍKOVÁ, R., SPURNÁ, K.** *Zvláštní soudní řízení*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 236 s. ISBN 978-80-7478-683-9
 - Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon
 - Zákon č. 192/2021 Sb., Zákon, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
 - Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů
 - Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník
 - Zákon č. 91/1998 Sb., kterým se mění zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění dalších zákonů
 - Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů
 - Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Internetové zdroje

- **Blanket servis – tiskopisy, formuláře:** *Osvědčení pro uzavření církevního sňatku* [online]. [cit. 30.7.2022]. Dostupné z: <https://www.blanketservis.cz/blanketservis/eshop/1-1-Matrika/0/5/8-Osvedceni-pro-uzavreni-cirkevniho-snatku>
- **Formuláře ke stažení:** *Žádost o vydání osvědčení o tom, že snoubenci splnili všechny požadavky zákona pro uzavření platného manželství před orgánem církve* [online]. [cit. 30.7.2022]. Dostupné z <https://www.formulare-ke-stazeni.cz/formular-zadost-o-vydani-osvedceni-o-tom-ze-snoubenci-splnili-vsechny-pozadavky-zakona-pro-uzavreni-platneho-manzelstvi-pred-organem-cirkve.html>

- **Maurlegal.cz:** *OSPOD a jeho role kolizního opatrovníka* [online]. [cit. 27.9.2022]. Dostupné z: <https://www.maurlegal.cz/cs/poradna/prakticke-rady-a-zkusenosti/ospod-a-jeho-role-kolizniho-opatrovnika-ditete/a-142/>
- **Ministerstvo vnitra České republiky:** *Dotazník k registrovanému partnerství* [online]. [cit. 30.7.2022]. Dostupné z <https://www.mvcr.cz/clanek/formulare-ke-stazeni-736999.aspx?q=Y2hudW09OA%3D%3D>
- **Ministerstvo vnitra České republiky:** *Dotazník k uzavření manželství* [online]. [cit. 30.7.2022]. Dostupné z <https://www.mvcr.cz/clanek/formulare-ke-stazeni-736999.aspx?q=Y2hudW09OA%3D%3D>
- **Ministerstvo zahraničních věcí České republiky:** *Žádost o vystavení vysvědčení o právní způsobilosti k uzavření manželství v cizině* [online]. [cit. 17.8.2022]. Dostupné z https://www.mzv.cz/file/1239236/Formular_vysvedceni_manzelstvi.pdf
- **Ministerstvo zahraničních věcí České republiky:** *Žádost o zápis uzavření manželství* [online]. [cit. 17.8.2022]. Dostupné z https://www.mzv.cz/public/95/b6/e5/1591779_2119119_zapis_MANZELS_TVI_19.pdf
- **Pravniprostor.cz:** *Rozvod a majetková práva manželů (vše, co má majetkový aspekt a souvisí s rozvodem)* [online]. [cit. 22.9.2022]. Dostupné z <https://www.pravniprostor.cz/clanky/rekodifikace/rozvod-a-majetkova-prava-manzelu-vse-co-ma-majetkovy-aspekt-a-souvisi-s-rozvodem>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Dotazník k uzavření manželství

Příloha B – Žádost o vydání osvědčení

Příloha C – Osvědčení matričního úřadu

Příloha D – Žádost o vystavení vysvědčení o právní způsobilosti k uzavření manželství v cizině

Příloha E – Žádost o zápis uzavření manželství

Příloha F – Grafy sňatků v ČR

c) přijetí jednoho z nás bude našim příjmením společným, a muž - žena*), jehož - jejíž*)
příjmení nemá být příjmením společným, bude ke společnému příjmení na druhém místě připojovat své dosavadní příjmení

muž:.....

žena:.....

děti:.....

*) nehodící se škrtněte

Byli jsme poučeni o tom, že při zápisu uzavření manželství lze na základě žádosti ženy, již se uzavření manželství týká, uvést za stanovených podmínek v matriční knize příjmení, které bude po uzavření manželství užívat, v mužském tvaru.

Žena předběžně žádá, aby její příjmení, vyplývající z dohody o příjmení po uzavření manželství, bylo v knize manželství zapsáno v mužském tvaru:, protože je

- a) cizinkou,
- b) státní občankou České republiky, která má nebo bude mít trvalý pobyt v cizině,
- c) státní občankou České republiky, jejíž manžel je cizinec,
- d) státní občankou České republiky, která je jiné než české národnosti.*)

Bereme na vědomí, že při sňatečném obřadu uvedeme, dříve než učiníme sňatečný projev vůle, že nám nejsou známy překážky, které by nám bránily uzavřít manželství, že navzájem známe svůj zdravotní stav a že jsme zvážili uspořádání budoucích majetkových poměrů, svého bydlení a hmotné zajištění po uzavření manželství.

Prohlašujeme, že nejsme ve vztahu poručníka a poručence, dítěte a osoby, do jejíž péče bylo dítě svěřeno, nebo pěstouna a svěřeného dítěte.

Máme spolu již tyto děti - jméno a příjmení, datum a místo narození - dokládá se rodným listem dítěte (dětí):

.....
.....

Dohoda o příjmení se bude vztahovat i na toto dítě (dětí) nevěsty, jehož (jejichž) otec není znám - dokládá se rodným listem dítěte (dětí):

.....

V

.....
podpis ženy

.....
podpis muže

*) nehodící se škrtněte

7.	Pravomocný rozsudek o rozvodu předchozího manželství, nebo úmrtní list zemřelé manželky, popřípadě pravomocné rozhodnutí soudu o zrušení partnerství, nebo úmrtní list zemřelého partnera. Jde-li o cizince, úmrtní list není třeba předkládat, je-li tato skutečnost uvedena v dokladu o právní způsobilosti k uzavření manželství.	Pravomocný rozsudek o rozvodu předchozího manželství, nebo úmrtní list zemřelého manžela, popřípadě pravomocné rozhodnutí soudu o zrušení partnerství, nebo úmrtní list zemřelé partnerky. Jde-li o cizinku, úmrtní list není třeba předkládat, je-li tato skutečnost uvedena v dokladu o právní způsobilosti k uzavření manželství.

**)

- občanský průkaz nebo cestovní doklad, jde-li o státního občana České republiky,
- průkaz o povolení k pobytu nebo cestovní doklad anebo průkaz totožnosti občana členského státu Evropské unie, jde-li o cizince,
- průkaz žadatele o udělení mezinárodní ochrany, jde-li o osobu, která podala žádost o udělení mezinárodní ochrany,
- průkaz povolení k pobytu azylanta, jde-li o osobu, které byl udělen azyl, nebo
- průkaz oprávnění k pobytu osoby požívající doplňkové ochrany, jde-li o osobu požívající doplňkové ochrany,
- průkaz žadatele o udělení dočasné ochrany, jde-li o osobu, která podala žádost o udělení dočasné ochrany, nebo
- průkaz cizince požívajícího dočasné ochrany, jde-li o osobu, které byla udělena dočasná ochrana.

***)

Je-li snoubenec v rozhodné době státním občanem České republiky a považuje-li ho za svého občana také jiný stát, je rozhodné státní občanství České republiky. Je-li snoubenec v rozhodné době zároveň občanem několika cizích států, rozhoduje státní příslušnost nabytá naposled, pokud vzhledem k životním poměrům osoby nepřevažuje výrazně její poměr k jinému cizímu státu, jehož je občanem; v takovém případě rozhoduje státní příslušnost tohoto státu (§ 28 zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém).

.....
razítko a podpis matrikáře

Příloha B – Žádost o vydání osvědčení o tom, že snoubenci splnili všechny požadavky zákona pro uzavření platného manželství před orgánem církve

Žádost o vydání osvědčení

o tom, že snoubenci splnili všechny požadavky zákona pro uzavření platného manželství před orgánem církve

Žádáme o vydání osvědčení pro uzavření platného manželství před orgánem církve.

Snoubenci:

	Pan:	Slečna, paní:
jméno a příjmení		
rodné příjmení		
datum narození		
rodné číslo		
místo narození (obec, okres)		
stav		
státní občanství		
bydliště (obec, č.p., okres)		

Podpisy žadatelů:

.....

Předloženy byly tyto doklady:

Občanský průkaz* č.
vystavený dne

v

Občanský průkaz* č.
vystavený dne

v

Rodný list vydaný
dne roč. str. p.č.

Rodný list vydaný
dne roč. str. p.č.

Úmrtní list vydaný
dne roč. str. p.č.

Úmrtní list vydaný
dne roč. str. p.č.

Rozsudek soudu v
ze dne č.j. **o rozvodu,**
který nabyl právní moci dne

Rozsudek soudu v
ze dne č.j. **o rozvodu,**
který nabyl právní moci dne

Vysvědčení o právní způsobilosti vydané
dne

Vysvědčení o právní způsobilosti vydané
dne

Prominutí stanovených dokladů:

Prominutí stanovených dokladů:

*(povolení k trvalému pobytu, cizozemský cestovní pas)

Příloha C – Osvědčení matričního úřadu

Čj.:

OSVĚDČENÍ

.....
(název matričního úřadu)

OSVĚDČUJE,

ŽE SNOUBENCI

MUŽ:

Jméno(a) a příjmení roz.

datum narození r. č.

státní občanství stav

bydliště

A

ŽENA:

Jméno(a) a příjmení roz.

datum narození r. č.

státní občanství stav

bydliště

SPLNILI VŠECHNY POŽADAVKY OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU PRO UZAVŘENÍ CÍRKEVNÍHO SŇATKU.

Toto osvědčení je platné po dobu 6 měsíců ode dne vydání.

V

Dne

.....
jméno, příjmení a podpis matrikáře

Příloha D – Žádost o vystavení vysvědčení o právní způsobilosti k uzavření manželství v cizině

**ŽÁDOST
o vystavení vysvědčení o právní způsobilosti
k uzavření manželství v cizině**

Žadatel (ka):

Jméno a příjmení rodné příjmení.....

Datum a místo narození okres

Rodné číslo státní občanství

Rodinný stav

Trvalé bydliště

Hodlám uzavřít manželství s:

Jméno a příjmení rodné příjmení.....

Datum a místo narození

Rodné číslo (pouze přidělené na území ČR)

Státní občanství rodinný stav

Trvalé bydliště

Prohlašuji, že zde uvedené údaje jsou pravdivé.

Předkládám tyto doklady: OP č. vydaný

Rodný list: svazek ročníkstr..... číslo

Jiné doklady

Správnost údajů, doklady a státní občanství
ověřeno:

Vlastnoruční podpis žadatele:

Matrikářka:.....

.....

Žadatel (ka) byl (a) poučen (a) o potřebném vyšším ověření vystaveného dokladu – legalizaci a superlegalizaci, a to při převzetí na oddělení matrik. Vyšší ověření je potřebné v případě, že ČR nemá s příslušným státem uzavřenu smlouvu o právní pomoci.

Správní poplatek 500,- Kč zaplacen

dne Č. bl.

Doklad převzal:

Dne:

Příloha E – Žádost o zápis uzavření manželství

Žádost o zápis uzavření manželství

sepsaná dne u GK Sydney.....

s bytem.....
(vaše jméno) (vaše adresa)

k provedení zápisu manželství do zvláštní matriky vedené Úřadem městské části města Brna, Brno-střed, podle ustan. § 1, § 3 odst. 5) a § 43 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o matrikách), a vydání oddacího listu.

Datum uzavření manželství

místo uzavření manželství*)

Údaje manželů:

MUŽ

Jméno, příp. jména a příjmení

příp. rodné příjmení

datum narození RČ

místo narození *)

osobní stav (před uzavřením manželství)

státní občanství (nynější)

trvalý nebo poslední trvalý pobyt na území České republiky (pokud byl).....

.....

Otec

Jméno/a, příjmení roz.

datum a místo narození*)

Matka

Jméno/a, příjmení roz.

datum a místo narození*)

- 2 -

ŽENA

Jméno, příp. jména a příjmení

příp. rodné příjmení

datum narození RČ

místo narození*)

osobní stav (před uzavřením manželství)

státní občanství (nynější)

trvalý nebo poslední trvalý pobyt na území České republiky (pokud byl)

Otec

Jméno/a, příjmení roz.

datum a místo narození*)

Matka

Jméno/a, příjmení roz.

datum a místo narození*)

Údaje svědků:

Jméno/a, příjmení

RČ, případně datum a místo narození*)

Jméno/a, příjmení

RČ, případně datum a místo narození*)

Dohoda o příjmení:

Je uvedena na cizozemském oddacím listu

A. Žádáme o zápis dohody o příjmení manželů v souladu s ustan. §§ 660 a 662 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník v platném znění v podobě uvedené na cizozemském oddacím listu a dohodli jsme se, že budeme užívat:

- a) společné příjmení
- b) každý své dosavadní příjmení a společné děti
budou užívat příjmení (příjmení jednoho z manželů)
- c) společné příjmení a muž-žena bude užívat a na muž:.....
druhém místě uvádět příjmení předchozí, t.j. žena:.....
děti:

B. Žádáme o zápis dohody o příjmení dle ustan. § 70 odst. 5 zákona o matrikách v podobě uvedené na cizozemském oddacím listu, která neodpovídá dohodě o příjmení manželů dle ustan. §§ 660 a 662 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník v platném znění a to:

muž:

žena:

pro společné děti volíme příjmení (příjmení jednoho z manželů, které vyplývá z výše uvedené dohody):

.....

Není uvedena na cizozemském oddacím listu

A. Žádáme o zápis dohody o příjmení manželů v souladu s ustan. §§ 660 a 662 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník v platném znění a dohodli jsme se, že budeme užívat:

- a) společné příjmení
- b) každý své dosavadní příjmení a společné děti
budou užívat příjmení (příjmení jednoho z manželů)
- c) společné příjmení a muž-žena bude užívat a na muž:.....
druhém místě uvádět příjmení předchozí, t.j. žena:.....
děti:

B. Žádáme o zápis dohody o příjmení dle ustan. § 70 odst. 5 zákona o matrikách v podobě uvedené v dokladu totožnosti - potvrzení cizího státu (nehodící se škrtněte), která neodpovídá dohodě o příjmení manželů dle ustan. §§ 660 a 662 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník v platném znění a to:

muž:

žena:

pro společné děti volíme příjmení (příjmení jednoho z manželů, které vyplývá z výše uvedené dohody):

.....

.....

podpis muže

podpis ženy

- 4 -

Zápis o uzavření manželství byl vyplněn na základě předložení těchto dokladů:

Státní občanství ČR manžela /ky ověřeno:

- Osvědčením o státním občanství vydaným kdy, kým

- OP č.: platným do

datum a místo vydání

- CD č.: platným do:

(nutno doložit prohlášením, že od data vydání CD nenabyl na vlastní žádost cizí státní občanství)

- Zápisem v OP vyznačeným kdy, kým:

Poučení:

Přestupku se dopustí fyzická osoba tím, že

- úmyslně uvede nesprávný nebo neúplný údaj správnímu orgánu nebo mu požadovaný údaj zatají nebo uvede nesprávný nebo neúplný údaj v čestném prohlášení u správního orgánu (dle § 2, odst. 2, písm. a) zákona č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích, v platném znění)
- úmyslně uvede nesprávný nebo neúplný údaj správnímu orgánu nebo mu požadovaný údaj zatají za účelem získání neoprávněné výhody (dle § 2, odst. 2, písm. b) zákona č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích, v platném znění)

.....
podpis žadatele

Totožnost žadatele ověřena dle OP/CD č. :

(vydaného kde, kdy, platnost)

.....
Totožnost žadatele ověřil (razítko a podpis MÚ - ZÚ)

*) u údajů v ČR se vyplňuje obec a okres, v cizině obec a stát

Příloha F – Grafy sňatků v ČR

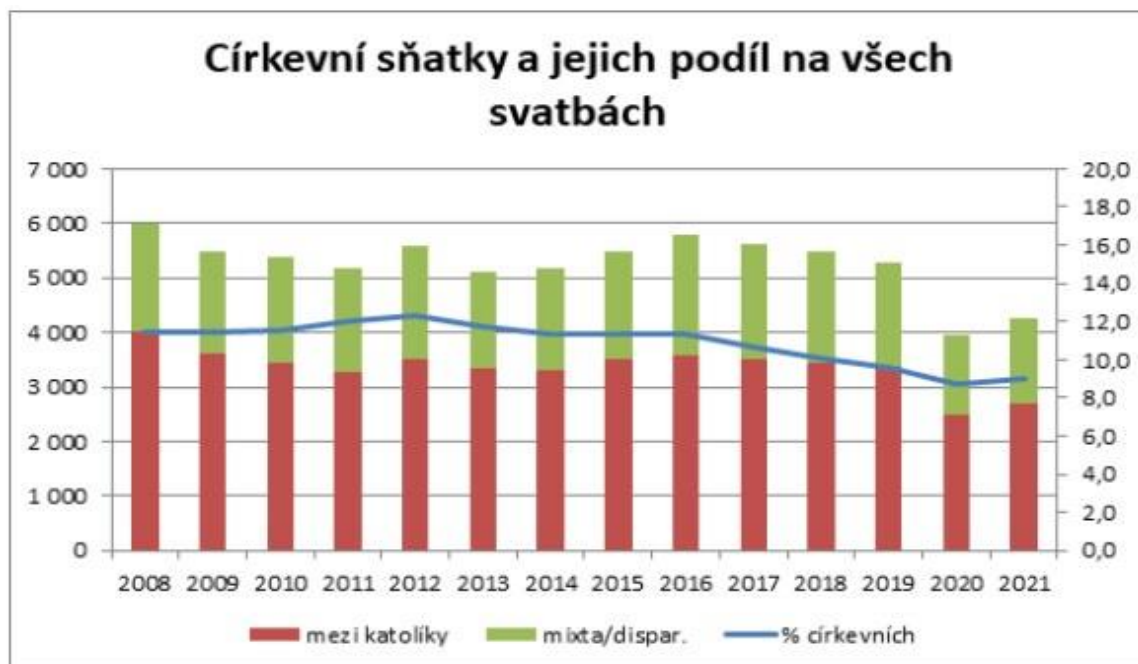
Graf č. 1 - Počet sňatků a rozvodů na území ČR v letech 1919–2021

70

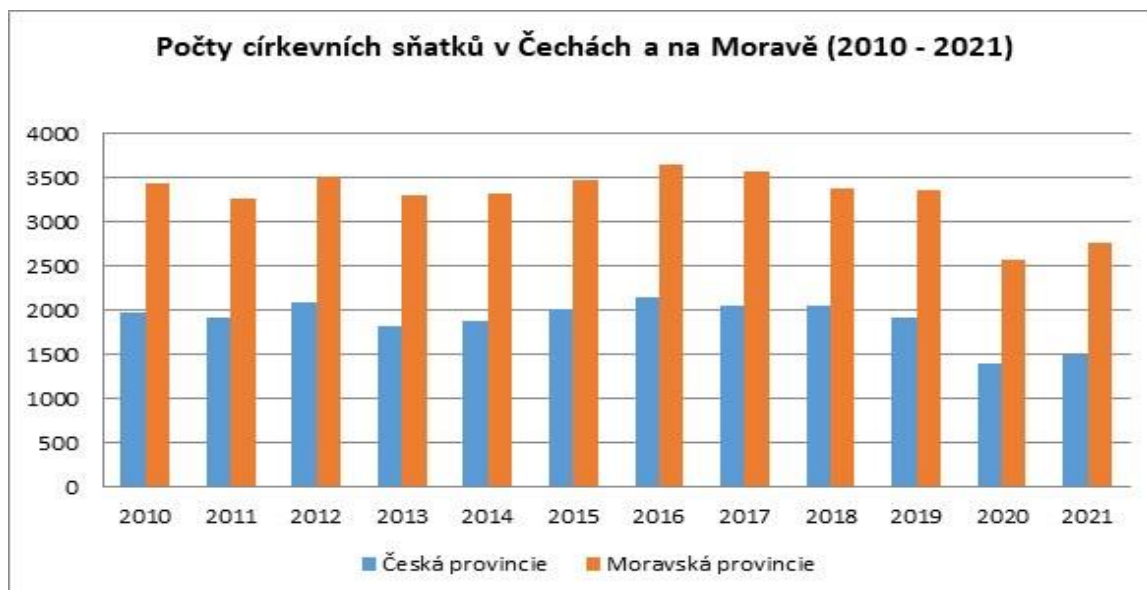
⁷⁰ **Seznamzpravy.cz:** Svatby a rozvody v Česku: Nevěst pod 30 ubývá [online]. [cit.14.7.2022]. Dostupné z <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/fakta-svatby-a-rozvody-v-cesku-nevest-pod-tricet-ubyva-194899>

Graf č. 2 – Církevní sňatky a jejich podíl na všech svatbách v letech 2008–2021

71

⁷¹ **Církev.cz:** Česká biskupská konference: Církevní sňatky a jejich podíl na všech svatbách [online]. [cit.14.7.2022]. Dostupné z <https://www.cirkev.cz/cs/aktuality/220517pocet-katolickych-svateb-rose-po-covidu-rychleji-nez-pocet-svateb-civilnich>

72

⁷² **Církev.cz:** Česká biskupská konference: Církevní sňatky a jejich podíl na všech svatbách [online]. [cit.14.7.2022]. Dostupné z <https://www.cirkev.cz/cs/aktuality/220517pocet-katolickych-svateb-rose-po-covidu-rychleji-nez-pocet-svateb-civilnich>